БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ, ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ВА МИНИСТРЛАР СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

ГАЗЕТА 1918 ЙИЛ 21 ИЮНДАН ЧИҚА БОШЛАГАН • № 180 (19.556). • 1986 йил 3 август, якшанба • Баҳоси 3 тийин.

КПСС Марказий Комитетининг Совет Иттифоқи меҳнаткашларига Мурожаатномасига жавобан

АҲДГА ЯРАША

КПСС Марказий Комитетининг Совет Иттифоқи меҳнаткашларига Мурожаатномасидан руҳланган Ғиждувон миллий кулолчилик буюмлари заводи коллективи 1986 йил планини Улуғ Октябрнинг 69 йиллиги кунигача бажаришга аҳд қилди. Ана шу аҳдга яраша баланд руҳ билан меҳнат қилаётган кулолчилар етти ойлик маҳсулот реализация қилиш топшириғини муваффақиятли адо этдилар.

Йил бошидан буён планга қўшимча 3700 сўмлик аъло сифатли халқ истеъмоли буюмлари тайёрлаб чиқарилди.

Корхонанинг Истат Музаффарова, Мавжуда Каримова, Шамсия Ғаниева, Манзура Акрамова, Маҳбуба Маҳмудова сингари зарбдор ишчилари ҳар сменада планга қўшимча камида 10—15 процентдан маҳсулот тайёрлашга эришмоқдалар.

Т. МАҚСУДОВ,

ВАҚТДАН ЎЗИБ

Андижон пойабзал фабрикаси ишчиларининг кўпчилиги Омадхон Раззоқовани устоз ва мураббий деб билади. Корхонага илк қадам қўйганига 22 йилдан ошди. Илғор ишчи кўп ёшларга касб ўргатди. Уларнинг кўпчилиги ҳозир устоз билан ижодий беллашмоқда. КПСС Марказий Комитетининг Совет Иттифоқи меҳнаткашларига Мурожаатномасига жавобан ғайрат билан ишлаётган Тожихон Ҳайдарова, Мукаррамхон Мўминова, Мавлудахон Иброҳимова каби беш йиллик зарбдорлари кунлик нормани муттасил бир ярим-икки ҳисса бажармоқдалар.

Омадхоннинг меҳнат календарида ҳозир 1988 йил бошланган.

У. ҲОЛИҚОВ.

ҚАЙТА ҚУРИШНИ КЕЧИКТИРИБ БЎЛМАЙДИ, У БАРЧАГА ВА ҲАР ЖИҲАТДАН ТААЛЛУҚЛИДИР

М. С. Горбачевнинг 1986 йил 31 июлда Хабаровск ўлка партия ташкилоти активининг кенгашида сўзлаган нутқи

Хабаровск ўлка партия ташкилоти активи кенгашида.

Азиз ўртоқлар, сизларни, Хабаровск ўлка партия ташкилотининг партия активини партия Марказий Комитети номидан самимий табриклайман. **(Қарсаклар).**

Сизлар билан бугунги учрашувимиз менинг Узоқ Шарққа қилган командировкамни якунлайди. Бу командировка қисқа бўлди, чунки бундай катта регион учун, лоақал фақат икки ўлка учун етти кун етарли эмаслигини айтмаса ҳам бўлади. Шундай бўлсада, командировка ҳам фойдали, ҳам мазмунли, кўпгина учрашувлар, суҳбатлар, фикрлашувларга бой бўлди. Зотан шу нуқтаи назардан Узоқ Шарққа қилган сафаримдан мамнунман, деб айта оламан. Мен бу ерда мана шу кунларни зўр қизиқиш билан, ўйлайманки, иш учун катта наф билан ўтказдим. Владивостокда, Находкада, Комсомольск-Амурда, Хабаровскда кўпгина учрашув ва суҳбатлар бўлиб ўтди. Умуман мамлакатда, шунингдек унинг конкрет регионларида режаларимизни рўёбга чиқариш хусусида янги ғоялар, янги фикр-мулоҳазалар вужудга келмоқда.

Аввало шуни айтмоқчиманки, биз шу кунларда кўрган ва эшитган нарсаларимизнинг ҳаммаси совет кишилари партия белгилаган чора-тадбирларни чуқур мамнуният билан, ҳатто айтишим мумкинки, жони-тани ва қалби билан қабул қилиб, қабул этилган қарорларни актив маъқуллаётганликларини яна бир бор тасдиқламоқда. Чунки мен партиянинг КПСС Марказий Комитети апрель Пленумидан кейин амалга оширган ишлари тўғрисида ва партия XXVII съездидан кейин бажараётган ишлар ҳақида салбий фикр билдирилган биронта ҳам фактни учратмадим. Бу, ўртоқлар, Узоқ Шарқда бўлишим якунларига кўра, мен чиқараётган энг муҳим бош сиёсий хулосадир.

Халқимиз ўзининг орзу-умидлари, режаларини съезд қарорлари билан, XXVII съездда таърифлаб берилган партия сиёсати билан боғламоқда. Халқимиз партия съезди ишлаб чиққан йўлни бажариш, амалда рўёбга чиқариш мамлакат тақдирига, бинобарин эса бутун жамиятимизга, меҳнат коллективларига, ҳар бир оилага, ҳар бир инсонга жуда зўр таъсир ўтказади деб умид қилмоқда. Демак биз, жамиятимиз реалликларини чуқур, жиддий, масъулиятли илмий анализ қилиш асосида шундай сиёсатни таклиф эта олдикки, буни халқ ўз сиёсати, деб қабул қилди. Ўртоқлар бу катта иш бўлиб, биз барча ижтимоий кучларни жамиятимизнинг бутун сиёсий ва маънавий потенциалини янада активлаштиришни таъминлай олишимизнинг муҳим шартидир.

Ишчилар синфи ҳам, деҳқонлар ҳам, техника зиёлилари ҳам, ижодкор зиёлилар ҳам — хуллас энди ҳеч ким: эскича яшашни, эскириб қолган, олға томон ҳаракатимизга тўсқинлик қилаётган, воқелигимизга, турмушимизга, социалистик тузумимизга доғ тушираётган нарсаларга тоқат қилишни истамаяпти. Эндиликда биз эскичасига яшай олмаймиз. Бу яққол кўриниб турибди. Шу жиҳатдан биз жадаллаштириш йўлида муайян қадам қўйилди, деб айта оламиз.

Аммо мана шу дастлабки қадам муваффақият деб, гўё биз ҳозирдаёқ бутун вазиятни қўлга олдик, деб қабул қилиниши мумкинлиги хавфи бор. Мен бу ҳақда Владивостокда айтган эдим. Хабаровскда ҳам яна бир марта айтиб ўтмоқчиман. Агар биз шундай хулоса чиқарганимиз тақдирда, катта хатога йўл қўйиб, янгилашган бўлур эдик. Эришилган натижалар ҳозирча бизни мутлақо қаноатлантира олмайди. Умуман ҳеч қачон бажарилган ишлардан мағрурланиб кетмаслик керак. Буни биз ҳаммамиз яхши уқиб олишимиз лозим. Ўтмишдаги, аввалги, ўн йилликларнинг, кам деганда йигирма йилнинг сабоғи мана шундай. Ҳозир эса бу айниқса хатарли.

Жадал ўсиш тенденциясини мустаҳкамлайдиган чуқур сифат ўзгаришлари ҳозирча рўй бергани йўқ. Умуман, ўртоқлар олдимизда катта ва қизғин ишлар турибди. Тўғрисини айтсак, энг муҳими ҳали олдинда. Буни мамлакатимизнинг партия активи, бутун партия яхши англаб олишлари керак. Хабаровск ўлка партия ташкилотининг партия активи ҳам буни яхши тушунади, деб ўйлайман. **(Қарсаклар).**

Иқтисодий потенциалнинг ўсиши планлаштиришни, бошқаришни хўжалик юритиш услубини кенг кўламда такомиллаштириш билан, ишлаб чиқаришни ривожлантиришнинг янги йўллари ва методларини излаш билан бир вақтда ва улар билан чамбарчас боғлиқ ҳолда бориши керак. Хабаровскдагина эмас, балки Москвада ҳам, министрликларда, Госпланда, ҳукуматда ва Сиёсий бюрода ҳам жадаллаштириш вазифасини қандай таъминлашимиз кераклиги тўғрисидаги тайёр йўл-йўриқлар ҳеч кимда йўқ.

Биз янги вазифаларни ҳал эта бориб, йўл-йўлакай ўрганишимиз лозим. Дадил олға боришда таваккал қилишдан, зиммага масъулият олишдан чўчимаслик керак. Қайта қуришни биз юриш чоғида, иқтисодий ва социал вазифаларни актив ҳал этиш давомида амалга оширамиз десак бўлади.

Кейинги вақтларда қайта қуриш тўғрисида тез-тез гапиришимга тўғри келмоқда. Бу ерда, Владивостокда, Комсомольск-Амурда ҳам деярли ҳар бир суҳбатда буни тилга олдим. Эҳтимол бирор кишида: биз бир нарсани ҳадеб такрорлайвермаётганмикинмиз? Шу жиҳатдан биз жонга тегмаётганмикинмиз? — деган савол туғилиши мумкин.

Йўқ, ўртоқлар, яна бир марта йўқ. Биз тасодифан шундай қилаётганимиз йўқ. Ривожланишимиз мантиқининг ўзи, ҳаётий зарурат ишни шундай йўлга қўйишни тақозо этмоқда. Чунки гап мамлакат учун ниҳоятда жиддий ва муҳим жараёнлар тўғрисида бормоқда. Ҳаддан ташқари кўп нарса қайта қуришнинг муваффақиятига боғлиқ. Шунинг учун унга нисбатан эътиборни бироз бўлсада сусайтиришга асло йўл қўйиб бўлмайди.

Социалистик тарихимизнинг бурилиш босқичларидаги ўзгартишларни амалга оширишда партиямиз қандай куч-ғайрат сарфлаб, қанчалик шижоат кўрсатганлигини бир эсга олинг. Владимир Ильич Ленин социализм қурилишига янгича ёндашувларни, янги иқтисодий сиёсатни жорий этиш зарурлиги тўғрисидаги масала ўртага қўйилганида буларни тушунтириб беришга, янги босқичда давлат ишини қайта қуришга қанчадан-қанча нутқлар, мақолаларни бағишлади. Партиянинг биринчи беш йилликлар, урушдан кейинги тикланиш ва халқ хўжалигини ривожлантириш davridagi масалаларни ҳал этишга ёндашуви тўғрисида ҳам худди шуни айтиш мумкин.

Ҳозир гап кўлами жиҳатидан улардан қолишмайдиган ўзгартишлар тўғрисида бормоқда. Ҳозирги қайта қуриш экономиканигина эмас, шу билан бирга ижтимоий ҳаётнинг бошқа барча томонларини: социал муносабатларни, сиёсий системани, маънавий-ғоявий соҳани, партиянинг, барча кадрларимизнинг иш услуби ва методларини қамраб олади. Қайта қуриш кенг маънодаги сўз. Мен қайта қуриш ва революция сўзлари ўртасига тенглик аломатини қўйган бўлур эдим. Партия Марказий Комитети апрель Пленумининг ва КПСС XXVII съездининг қарорларида белгиланган ўзгартишларимиз ислоҳотларимиз — жамиятдаги муносабатларнинг бутун системасида, одамларнинг ақли ва қалбида ҳозирги даврнинг психологияси ва уни тушунишда ва аввало, гуркираган фан-техника тараққиёти вужудга келтирган вазифалар психологияси ва уларни тушунишда чинакам революциядир.

КПССда, умуман мамлакатда ҳаёт ўртага қўйган муаммоларга жавобни социализмдан ташқарида эмас, балки планли экономика, социалистик демократия, маданият ва инсон омили имкониятларини оча бориб, халқнинг жонли ижодига таяниб ўз системамиз доирасида излаб топишимиз керак, деган ягона тушунча мавжуд.

Бу нарса Ғарбдаги баъзи кимсаларга ёқмаяпти. У ердагилар социализмдан чекинишни билдирадиган бирон нарса рўй беришини, биз капитализмга бош эгиб боришимизни, унинг методларини ўзлаштириб олишимизни ҳамон кутиб ётишибди. Биз бундан буён қандай ва қайси йўлдан боришимиз кераклиги тўғрисида чет эллардан кўплаб «маслаҳатлар» олиб турибмиз. Мамлакатимизда рўй бераётган ўзгаришларга доғ тушириш, партия раҳбарлари билан халқ ўртасига нифоқ солиш мақсадида ҳар хил иғвогарлик эшиттиришлари ҳам олиб борилмоқда, мақолалар босиб чиқарилмоқда. Бундай ярамас уринишларнинг барбод бўлиши муқаррар. Партия билан халқнинг манфаатлари чамбарчас боғлиқ бўлиб, бизнинг мақсадимиз ва сиёсий йўлимиз қатъий ҳамда мустаҳкамдир. Мана шу асосий нарсада халқ билан партия якдил.

Бироқ эскириб қолган ақидалар кўзимизни хиралаштириб олға боришимизга, назарияни ижодий ишлаб чиқиб, уни жамиятимиз ўтиб бораётган ушбу конкрет тарихий босқичда амалда қўлланишга ҳалақит қилишига ҳам йўл қўйиб бўлмайди. Биз бунга ҳам йўл қўя олмаймиз.

Мен бу ҳақда шунинг учун ҳам гапиряпманки, бизда ҳали «қайта қуриш» сўзини қийинчилик билан қабул қилаётган, ҳатто бу сўзни баъзан қийналиб айтаётган кишилар бор албатта. Улар мана шу янгиланиш жараёнини кўпинча амалда шу жараёндаги мавжуд нарсаларни кўрмай, балки уни сал бўлмаса жамият негизларини ларзага келтириш деб, сал бўлмаса ўз принципларимиздан воз кечиш деб билмоқдалар. Бизнинг сиёсий йўлимиз социалистик тузумнинг потенциал имкониятлари ва афзалликларини батамом намоён этишга, олға томон ҳаракатимиз йўлидаги барча ғовлар, жамики тўсиқларни олиб ташлашга, ижтимоий тараққиёт омиллари учун кенг имконият яратишга қаратилган.

Яна бир нарса тўғрисида айтиб ўтмоқчиман. Биз қайта қуриш соҳасида қанчалик олға ҳаракат қилиб борсак, бу вазифанинг мураккаблиги шунчалик кўпроқ намоён бўлмоқда, олдимиздаги ишларнинг ғоят катта кўламлари ва ҳажми тўлароқ аниқланмоқда. Хўжалик ва бошқариш, социал масалалар, давлатчилик ва демократия, тарбия ва маориф, маънавий талаблар тўғрисидаги кўпгина тасаввурлар ҳали бугунги куннинг эҳтиёжлари ҳамда вазифаларидан ва айниқса бундан-буёнги ривожланиш вазифаларидан қанчалик орқада қолаётганлиги равшан бўлиб бормоқда.

Ижтимоий ҳаётнинг барча соҳаларида тўпланиб қолган проблемаларни қатламбақатлам олиб ташлаш ўз умрини яшаб бўлган нарсалардан халос бўлиб, дадил ижодий қарорлар қабул қилиш лозим бўлади.

Марказий Комитет бунинг учун зўр куч-ғайрат ва кўп вақт талаб этилишини тушунади. Аммо шундай вазиятда сусткашлик қилишга ва айниқса қўл қовуштириб туришга йўл қўйиб бўлмайди. Шу боисдан ҳам биз ҳар томонлама қайта қуриш зарурлигига такрор ва такрор қайтмоқдамиз ҳамда туб бурилишни аввало раҳбар кадрларимизнинг тафаккурида, барча меҳнаткашларнинг, бутун жамиятнинг тафаккури ва психологиясида туб силжишни таъминламагунимизча шундай қилаверамиз.

Дарвоқе, совет кишиларимиз қайта қуришни қатъий ёқлаб чиқаётганликлари бу ерда, Узоқ Шарқ диёрида яна бир бор тасдиқланди. Мен олаётган хатларда ва ҳозир мен одамлар билан учрашганимда, биз бирон бир йўналишда тўсатдан бўшашувчанликка йўл қўймаслигимиз ҳаммадан ҳам кўра кўпроқ уларни ташвишлантирмоқда. Уларни мана шу нарса хавотирга солмоқда. Демак, меҳнаткашлар қайта қуришни ёқлаб чиқмоқдалар. Бу партия учун, кадрларимиз учун ғоят қулай вазият-ку ахир ўртоқлар. **(Қарсаклар).**

Ҳозирдаёқ мавжуд тажриба қайта қуриш жараёни бир вақтнинг ўзида юқорида ҳам, қуйида ҳам бориши кераклигини тасдиқлаб турибди ва буни шу ерда, сизларда яна бир бор кўрдим. Қайта қуриш бошқарув ҳамма босқичларини, сиёсий ва давлат раҳбарлигининг барча бўғинларини қамраб олиши ҳамда ишлаб чиқариш коллективларидаги қайта қуриш билан боғланиши керак.

Баъзида у қандай ажиб иш ўзи — қайта қуриш, шу қайта қуришни қандай тушуниш керак, у қандай нарса ўзи? — деб сўрашади. Биз ҳаммамиз унинг тарафдоримиз-у, лекин нима қилишимизни билмаймиз, дейишади. Кўпчилик худди шундай деб айтмоқда. Биз Марказий Комитетда, Сиёсий бюродагиларнинг фикрича, қайта қуришни, қайта қуриш борасидаги жамики ишларни ҳар бир киши ўзидан, ўзининг гражданлик позициясини белгилаб олишдан, сиёсий, меҳнат фаолиятини активлаштиришдан, топширилган иш учун, пировард натижалар учун жавобгарликни кучайтиришдан бошлаши керак. Менимча бу мутлақо равшан бўлиши лозим. Оддий соғлом фикр ҳар ким қаергадир — юқорига ёки қуйига ёхуд ўнг, сўл томонларга ишора қилавермаслиги кераклигини кўрсатиб турибди. Аввало ўзингга савол беришинг, аввало ўз олдингга вазифа қуйишинг — ҳамма нарсани виждонан, ўз олдингдаги ва халқ олдидаги катта масъулиятни ҳис этиб, бажаришинг керак. Мана шуларнинг ҳаммаси қилинган тақдирда қайта қуриш ишлари юришиб кетади. Жамиятни социал-иқтисодий тараққий эттиришни жадаллаштириш жараёнидан ҳеч ким четда қолиши мумкин эмас, четда қолмаслиги лозим.

Аммо қайта қуриш фақат шунгагина дахлдор эмас. Қайта қуриш жамиятда шундай муҳит ятарилишини тақозо этадики, бундай муҳит одамларни йиғилиб қолган сусткашлик ва лоқайдликни бартараф этишга, ишда ва турмушда социализм принципларига, бизнинг дунёқарашимиз ва турмуш тарзимизга мос келмайдиган ҳамма нарсалардан халос бўлишга йўналтирган бўлур эди. Очиғини айтганда, бу ўринда қилинадиган ишлар бор. Лекин шу ҳолда ҳам ҳар бир киши — Сиёсий бюрода ҳам, бошланғич партия ташкилотида ҳам аввало ўзига назар ташлаши ва ҳар бир киши конкрет равишда ўзини қўлга олишга ҳаракат қилиши лозим, ўртоқлар. Ўтган йиллар мобайнида биз танқид, ошкоралик, жавобгарлик етарлича бўлмаган вазиятда баъзи нарсаларга, умуман социализм принципларига жавоб бермайдиган нарсаларга кўникиб қолдик. Мен бу гапни ҳам оддий ходимларга, ҳам мансабдор шахсларга нисбатан айтмоқдаман. Оддий ходимлар ҳам, мансабдор шахслар ҳам «гард»ни қоқиб ташлашлари, бамисоли тозаланишлари керак. Партия комитетлари эса бу жараёнга актив ёрдам беришлари лозим. **(Қарсаклар).**

Биз қайта қуриш ишларини мураккаб, кескин халқаро вазиятда амалга оширмоқдамиз. Империализм қуролланиш пойгаси ғилдирагини тез айлантиришни давом эттирмоқда, шу сабабли биз ўз мудофаамизни мустаҳкамлашимиз керак, бу эса кўп маблағ ва куч-ғайрат талаб этади. Шу нуқтаи назардан ҳам жадаллаштириш ҳаётий зарурдир.

Ҳамма нуқтаи назардан жавоб битта — бу ҳам бўлса қайта қуришни сабот билан давом эттириш керак. Ўртоқлар, аввало айни шунинг учун Марказий Комитетнинг июнь Пленумини ўтказиш керак бўлган эди. Шу Пленум бизга съезддан кейинги ишда муҳим босқичга чиқиб олишимизга имкон берди, унга кўпроқ жўшқинлик, ҳужумкорлик, ишчанлик ва конкретлилик бағишлади.

Планли экономикага, алоҳида хўжалик юритиш системасига мувофиқ иш олиб бориладиган мамлакатимизда, партия идора қилувчи партия бўлган мамлакатда кўп нарса бунинг устига ҳал қилувчи даражада партия қандай ҳаракат қилаётганига, унинг кадрлари, биринчи навбатда партия активи қандай ишлаётганига боғлиқдир. Улар, кадрлар, партия активимиз ҳамма нарсани диққат марказида тутишлари, янги ғояларни юзага келтиришлари, янги ёндашувларни ишлаб чиқишлари, партия съезди қарорларини амалга ошириш учун умумхалқ курашига бошчилик қилишлари керак. Партиямиз тарихидаги яхши бир сўзни ишлатиб, уни ҳозирги вазиятга, кадрларимиз ҳамда партия активимизнинг ўрни ва ролига нисбатан қўллаган бўлур эдим. Бугунги кунда улар — социализмни ривожлантириш учун курашнинг ҳозирги босқичи комиссарларидир. **(Қарсаклар).**

Ҳамма ўз ишини кучайтириши керак. Таъкидлаб айтаманки, ўртоқлар, ҳамма: ишлаб чиқариш билан боғлиқ бўлган кишилар ҳам, илм-фан, бошқариш, ташкилий ва сиёсий иш билан боғлиқ бўлган кишилар ҳам ўз ишларини кучайтиришлари лозим. Ҳозир ҳар бир тармоққа ва ҳар бир корхонага тадбиқан фан-техника тараққиётини олға силжитиш, жадаллаштиришнинг сифат жиҳатини таъминлаш учун конкрет равишда нима қилиш зарурлигини билиб олиш керак, чунки экономика — энг муҳим вазифа эканлиги равшан. Экономикани янги изга, жадаллаштириш суръатларига, сифат жиҳатдан янгича ёндашувларга ўтказиш ғоят катта сиёсий, социал ва бошқа оқибатларга эга бўлади.

Ўтган йиллардаги практикада, партия фаолиятида кўпгина яхши нарсалар бор. Буни ҳисобга олиш керак. Аммо, ўртоқлар, ҳозирги давр ва вазифалар бутунлай бошқача. Экономика ва техникадаги янги масалаларнинг жавобларини 30—40, 50-йиллар ва ҳатто 60 ва 70-йиллар тажрибасидан излайдиган бўлсак олға ҳаракат қилолмаймиз. Ҳозир вақт бошқа, талаблар бошқа, эҳтиёжлар бошқа, лекин имкониятлар ҳам бошқача. Буни биз ҳаммамиз яхши ўзлаштириб олишимиз керак.

Бугун мен сизларнинг эътиборингизни фан-техника тараққиётига, энг янги технологияларни жорий этишга хўжалик юритишнинг янги механизмига жалб этаман. Булар бошқа тадбирларга нисбатан энг юксак иқтисодий самара бермоқда. Одатда янги технологияларни жорий этиш харажатлари узоғи билан бир-бир ярим йилда қопланмоқда. Ишлаб чиқаришни худди шу техникавий асосда, ўша даражадаги техника билан оддий кенгайтириш харажатлари эса 5—7 йил ичида қопланади. Бутун дунёдаги технология фронтида бундай кураш бораётганлигининг боиси ҳам мана шунда. Технология ҳар қандай жамиятнинг ҳаракат қилиш суръатларини ғоят жадаллаштиради, меҳнат унумдорлигини жуда тез ошириб, ниҳоятда катта самара беради.

Ўртоқлар, биз (мен бу ҳақда июнь Пленумида айтиб ўтган эдим, сизлар уни эслаб қолгансиз, деб ўйлайман), ўзимизнинг илмий-техникавий сиёсатимизда кўпгина тармоқларда ўртача техникавий даражага, ўша қарорларнинг ўзини такрорлашга қаратилган йўлдан бориб, янги корхоналаримизнинг янги лойиҳаларига эски техникани асос қилиб олганимизда жиддий хатога йўл қўйган эдик. Кўпинча эса бизнинг узоққа чўзиладиган шароитда, корхоналар ҳали барпо этилаётган пайтдаёқ техника аллақачон маънавий жиҳатдан умуман эскириб қолаверди. Шундай қилиб биз қолоқлик миқёсини кенгайтиравердик. Бу жиддий хатодир. Ҳозир биз шу хатони тубдан тузатиб олишимиз керак. Бу ҳақда мен партия ва халқ олдида очиқ ойдин, тўғридан-тўғри айтиб ўтган эдим ва буни такрорламоқчи эмасман.

Ҳозир министрликлар, идоралар ва корхоналар ўн иккинчи беш йилликка мўлжалланган техника билан қайта жиҳозлаш планларини аниқлаш борасидаги ишларни ниҳоясига етказмоқдалар. Биз барча министрликларни янги корхоналарнинг ҳам, ва айниқса реконструкция қилинаётган корхоналарнинг ҳам техникавий лойиҳаларини қайта кўриб чиқишга мажбур этдик. Ҳозирги даражага мос келмайдиган лойиҳаларнинг ҳаммаси амалда рўёбга чиқарилишидан тўхтатиб қўйилиши, зарур. Чунки, қолоқликка асосланган лойиҳаларни ҳозир рўёбга чиқарадиган, бунинг устига уларни барпо этадиган бўлсак, бу қандай маънони билдиришини бир тасаввур қилинг-а: биз 15—20—25 йиллик қолоқликка замин яратган бўламиз. Ҳеч қандай ўпирилиш юз бермайди. Бир икки йил сабр қилиб, машинасозликда биз янги техника ва янги технологияга чиқиб олгандан кейин белгилаган катта тадбирларни рўёбга чиқаришимиз ва шундагина мазкур лойиҳаларни амалга оширишимиз керак. Аммо юқоридаги министрликларнинг иши жойлардаги кадрларимиз ва партия ташкилотларининг ишлари билан мустаҳкамланиши лозим. Баъзилар ўзларининг тор проблемаларига асосланиб ва фақат ўз корхонасинигина ўйлаб, ярим-ёрти қарорларга умид боғламоқдалар. Бундай хато фикрга барҳам бериш керак, ўртоқлар.

Масалан, биз ҳозир ишлаб чиқараётган техникани (бу техниканинг ҳаммаси ёмон эмас, албатта. Лекин талай даражада яхши эмас) енгил саноатда ўрнатсак тикувчилик ишлаб чиқариши, енгил саноатнинг бошқа тармоқлари унумдорлик ва сифат жиҳатдан 3, 4, 5 процентдан 10 процентгача ўсади.

Аммо биз ҳозир ишлаб чиқариш учун заводларимизда базани вужудга келтираётган янги техникага чиқиб олганимиз тақдирда айни ўша корхоналарда, худди ўша жойларнинг ўзида меҳнат коллективларининг сони ўзгармаган ҳолда камида 30—40—50 процент ўсишига эришиш мумкин. Техника сиёсатида тўғри йўлни танлаб олиш мана шундан иборат. Бунга эътибор беринг. Тубдан реконструкциялаш ишларини бошлаш керак, борди-ю баъзи лойиҳалар эскириб қолган бўлса уларни қайта кўриб чиқиш ёки умуман тўхтатиб қўйиш лозим.

Биз министрларга: ишлаб чиқаришни интенсивлаш билан чуқур шуғулланиш керак, деб айтдик. Эски технология ва эскича усулларга ёпишиб олган кишини биз жиддий тўғрилаб қўйишимиз, бундан ҳеч нарса чиқмаган, қайсарлик, калтафаҳмлик қилаётган ва энди уни жойидан қимирлатиб ўтмиш тасаввурлари чуқуридан чиқариб бўлмаган тақдирда эса ундан воз кечиш керак, у ана шу чуқурда ўтириб олиб, атроф теваракка ўқ отиб ётаверсин, мамлакат эса олға бораверади.

Тўғрисини айтсам, бизнинг фикримиз, Сиёсий бюронинг фикри шундай: бировлар ҳисобига яшаш фикри сингиб кетган, доимо у нарса кам, бу нарса кам, уни беринг, буни беринг, деб қурувчилар ва бошқаларнинг ҳаммаси айбдор, яхши ишлаш учун объектив сабаблар ҳалақит қиляпти, деб зорланаверадиган киши замон талабини тушунаётган ва мана шу ғоят катта масъулиятни ўз зиммасига олишга тайёр бўлган янги кадрларга йўлни бўшатиб қўйиши керак.

Биз шу беш йилликда машинасозликни олға томон жуда зўр силжитамиз. Лекин натижаларни биз баъзи ҳолларда икки-уч йилдан кейин бошқа ҳолларда эса уч-тўрт йилдан кейин сеза бошлаймиз. Бундан сакраб ўтиб бўлмайди дейиш мумкин. Биз ҳар томонлама ўйланган ташкилий-техникавий қарорлар ҳисобига энг яқин турган резерв ва имкониятлардан фойдаланиш ҳисобига ишлаб чиқариш фаолиятини яхшилашимиз керак. Мен сизларнинг корхоналарингизда бўлдим. Мамлакатнинг бошқа районларидаги саноатда бўлгани каби бу ерда ҳам ҳозиргача фойдаланилмай қолаётган жуда катта резервлар кўриниб турибди. Сизларнинг ҳам қийинчиликларингиз оз эмаслигини яхшироқ тушуниб олдим. Сизларга ҳам ёрдам бериш керак.

Ҳозир ҳукуматда ва Госпланда Узоқ Шарқ иқтисодий районининг ишлаб чиқариш кучларини комплекс ривожлантириш тадбирлари тўғрисидаги қарорнинг лойиҳаси ишлаб чиқилмоқда.

Узоқ Шарқнинг рангли металлургияси, ўрмон ва балиқчилик саноатида қайта ишловчи корхоналарни қўшимча равишда ривожлантириш ҳисобига хом ашё базасидан яна ҳам тўлиқроқ ва комплекс фойдаланиш кўзда тутилмоқда. Ёқилғи-энергетика базасини мустаҳкамлаш, транспорт системасини — темир йўл ва автомобиль йўлларини, портларни, дарё ва авиация транспортини янада ривожлантириш мўлжалланмоқда. Қурилиш ташкилотларининг қувватларини ўстириш назарда тутилмоқда. Мана шулар Узоқ Шарқ қиёфасини ўзгартириш суръатларини талай даражада белгилаб беради, деб айтган бўлур эдим.

(Давоми иккинчи бетда).

ҚАЙТА ҚУРИШНИ КЕЧИКТИРИБ БЎЛМАЙДИ, У БАРЧАГА ВА ҲАР ЖИҲАТДАН ТААЛЛУҚЛИДИР

(Давоми. Боши биринчи бетда).

Лойиҳада социал соҳага биринчи навбатда эътибор берилади. Уй-жойлар, мактабгача болалар тарбия муассасалари, касалхоналар, амбулаториялар, поликлиникалар, мактаблар қурилиши суръатлари ва миқёслари оширилади. Мазкур тадбирларни рўёбга чиқариш учун ғоят катта маблағ ажратилмоқда.

Лекин шуни олдиндан айтиб қўйиш керакки, ўртоқлар, қарорни бажариш юзасидан ташкилотчилик ишлари олиб борилмас экан, унинг қисмати ҳам аввалгиларига, дарвоқе, ўзларингизнинг илтимосларингизга биноан қабул қилинган қарорларнинг қисматига ўхшаган бўлади. Кўпгина участкалардаги ишларнинг аҳволи қониқарсиз эканлиги айни ўша белгиланаётган чора-тадбирлар яхши рўёбга чиқарилмаётганлиги билан, резервлар ҳамда мавжуд имкониятлардан қониқарсиз фойдаланаётганлиги билан боғлиқдир. Актив экономика билан яхшироқ шуғулланиши, ҳодисалар ва фактларни чуқурроқ, замонавий тарзда анализ қилиши керак. Сизларнинг ўлкангиз — Узоқ Шарқнинг энг муҳим индустриал райони. Унинг моддий-техника потенциали каттагина. Сизларда кадрлар составини тайёрлаш даражаси юқори, халқ хўжалигида банд бўлган кишиларнинг қарийб 40 проценти олий ва ўрта махсус маълумотлидир. Дипломли мутахассисларнинг ярмидан кўпроғи инженерлик ва техник маълумотига эга. Ўлка табиий ресурсларга бой. Мана шуларнинг кўпи тегишли тарзда иқтисодий ва социал тараққиётга хизмат қилдирилмаётганлиги шунинг учун ҳам айниқса ачинарлидир.

Ўлкада машинасозлик кўпгина тармоқларининг корхоналари жойлашган. Станоксозлик, электр-техника саноати, энергетика, оғир машинасозлик каби устун йўналишлар ривожлантирилмоқда. Мамлакат сизлардан ғоят манзур бўлаётган серунум токарь-револьвер автоматларни, қуювчилик ишлаб чиқариши учун технология машина-ускуналарини, дизелларни, дизель-генераторларни, ҳар хил кранларни олиб турибди.

Ўлкада ишлаб чиқарилаётган куч трансформаторлари ва хилма-хил кабель маҳсулоти бутун Узоқ Шарқ районларининг шу маҳсулотга бўлган талаб-эҳтиёжларини амалда батамом таъминламоқда.

Аммо белгиланган юксак марраларга эришиш, интенсивлаш йўли кўпроқ нарсани талаб қилади, жадаллаштиришни тақозо этади. Бу эса камчиликларга тоқат қилинишига йўл қўйиб бўлмайди, деган маънони билдиради.

Янги автомат линиялар ва станокларнинг кўп қисми янги ишга туширилаётган корхоналар ва ишлаб чиқаришларни таъминлашга ва камроқ қисми ишлаб турган шундай линиялар ва станокларни алмаштиришга юборилаётганлиги нормал ҳол эмас. Беш йиллик охирига келиб машина-ускуналарни янгилаш коэффициенти пасайди, эскиларини чиқариб ташлаш коэффициенти эса 3,7 дан 3,5 гача тушиб қолди.

Мана шуларнинг ҳаммаси беш йиллик якунларига таъсир ўтказмай қолмади. Ишлаб чиқаришни ўстириш асосий ишлаб чиқариш фондларини ўстириш суръатларидан орқада қолмоқда. Ўн биринчи беш йилликда асосий фондлар 1,4 баравар ўсгани ҳолда фонд самарадорлиги 14 процент камайди. Мамлакат хабаровскликлар ихтиёрида бўлган қудратли потенциалдан ана шундай фойдаланилганидан қандай самара олганини бир ҳисоблаб кўринг.

Ўн биринчи беш йилликда умуман ўлка саноатида олий сифат категориясидаги маҳсулотлар салмоғи камайди. Хўжалик ходимлари истеъмолчиларнинг иложи йўқ — барибир олиб кетишади, деган фикрга кўникиб қолишган. Хўш, бу ҳолда виждон қаёқда қолади, мамлакатга тежамлироқ, пухтароқ, анча юқори сифатли маҳсулот кераклиги масаласи нима бўлади. Кўплар 10-15 йиллаб айни бир хил маҳсулотни худди ўша бир хил усуллар билан ишлаб чиқаравершади. Бундан нарига ўтишмайди. Сизларга тўғрисини айтсам, бундай ҳолда раҳбарларга маош бермаслик керак. Чунки бунинг ҳаммасини ишчи бажаради. Ҳар қандай корхонанинг директори, бутун команда составии эса аввало мамлакат олдида тобора янги-янги, тежамли, пишиқ-пухта, энг юксак талабларга мос келадиган маҳсулотларга бўлган талаб-эҳтиёжлар қондирилиши учун жавоб беради. Уларнинг жавобгарлиги мана шундай.

Қувватлар ўз вақтида ўзлаштирилмаяпти ва тўла-тўкис фойдаланилмаяпти. Бу гап кейинги 10 йил ичида ишга туширилган ва реконструкция қилинган саноат объектларининг 70 процентига таалluқлидир. Яъни барча янги фондлардан (мен 10 йиллик муддатли фондларни шартли равишда шунга қўшмоқдаман) худди шундай яхши фойдаланилмаяпти, эски фондлар эса сийқаланиб кетганлиги сабабли уларнинг унумдорлиги ҳам йўқ, бинобарин, сифати ҳам паст, шу билан бирга эса ремонтдан чиқарилмайди, меҳнат ва маблағлар ортиқча харажат қилинади, бекор туриб қолишлар кўп бўлади. Олға томон нимада ҳаракат қилиш, жадаллаштиришга қандай эришиш керак, шундай ёндашувлар биланми?

Кеча эса биз выставкада бўлганимизда мен: автомат линиялардан фойдаланиш проценти қандай? — деб сўрадим. 50 процент экан. Автомат линиялардан — меҳнат унумдорлигини оширадиган нарсалардан атиги 50 процент фойдаланилмоқда! Баъзи раҳбарларнинг виждони мудраб қолишига йўл қўймаслиги лозим бўлган партиявий назаримиз ва контролимиз қаерда қолди?

1975 йилда, яъни 10 йилдан кўпроқ вақт муқаддам Бикин трикотаж фабрикаси ишга туширилган эди. Аммо орадан 10 йил ўтгандан кейин ҳам унинг қувватларидан фақат 40 процент фойдаланилмоқда. Бу ахир бизнинг маблағларимиз ўша ерда ўлик мол бўлиб ётибди, деган маънони билдиради-ку. Корхонада лойиҳага кўра, ишловчилар сони 1240 киши бўлиши керак, ваҳолонки у ерда 520 киши, яъни 40 проценти ишламоқда. Ишчи кучи ва мутахассислар етишмаётганлиги — фабрика ёмон ишлаётганлигининг асосий сабабидир. Лекин шундай савол туғилади: хўш, бу нарса эндигина маълум бўлиб қолдими? Бу нарса эҳтимол ўша пайтда ҳам равшан бўлгандир. Демак шундай лойиҳани яратиш керак эдики, унда қувватларни вужудга келтириш ҳам, муайян социал шарт-шароитларни вужудга келтириш ҳам кўзда тутилган бўлиши зарур эди. Бу қандай тежамкорлик бўлди? Бу тежамкорлик эмас. Бу тежамкорликнинг тескариси, тежамкорликни ҳақорат қилишдир. Лойиҳадан ноишлаб чиқариш соҳаларини ривожлантиришга кетадиган барча харажатларни қирқиб ташлаб, уни арзонлаштиришди. Аммо, худди мана шу ноишлаб чиқариш соҳаси бўлмаса ишлаб чиқариш соҳаси ўлик бўлиб қолаверади-ку. Худди шундай. Бу ишлаб чиқаришни тўхтатиб қўйиш билан баробар. Бу вазият маҳаллий органларга, Россия Федерациясининг Тўқимачилик саноати министрлигига аввал бошданоқ равшан эмасмиди? Хабаровскдаги «Восток» тикувчилик бирлашмасида қувватлардан 50 процентдан сал зиёдроқ фойдаланилмоқда. Ўртоқлар, бунга қандай тоқат қилиб бўлади? Бизнинг давримизда вазифалар шу қадар ўткир бўлиб турган бир пайтда мавжуд имкониятлардан шундай фойдаланилаяпти! Ахир, бу имкониятларни ишга солишнинг ўзи жадаллаштириш бўлади. Капитал қурилишда кўп масалалар ҳал қилинган эмас. Ўн биринчи беш йилликда асосий фондларни ишга тушириш юзасидан пландагига нисбатан салкам бир ярим миллиард сўмлик ёки 21 процент орқада қолишга йўл қўйилди. Қурилиш-монтаж ишлари капитал маблағларини ўзлаштириш йиллик плани бир марта ҳам бажарилмади. Куч ва маблағларни сочиб юбориш проблемасичи? Ҳозирги вақтда ўлкада минглаб объектлар қурилиш босқичида турибди. Натижада тугалланмаган қурилиш 1 миллиард 100 миллион сўмликдан ошиб кетади. Бу соҳада ҳам миллий даромад ерга кўмиб ташланган. Ўлка қурилиш ташкилотлари бир маромда ишламаяпти. Кўпгина объектлар иккинчи ярим йилликда фойдаланишга топширилмоқда. Масалан, 1986 йил олти ойлик якунларига кўра, асосий фондлар йиллик планининг атиги 16 проценти ишга туширилди. Бу яроқсиз практика албатта, бу практика аллақачон қораланган. Бундай «хўжалик юритиш» оқибатлари ҳам маълум — иқтисодий ва социал оқибатлари қандай бўлиши ҳаммангизга тушунарли.

Қишлоқ хўжалигини ривожлантириш масалаларини олиб кўринг. Сизлар ҳар йили давлат ресурсларига кўпроқ умид қилаётганлигингиз Марказий Комитетни ташвишга солмоқда. Сизлар марказдан, бошқалардан талаб қилаяпсиз, ўз планларингизни ва давлат буюртмаларини эса бажармаяпсиз. Ҳолбуки, бу буюртмалар ўлкага катта миқдорда капитал маблағ ҳамда моддий-техникавий воситалар ажратиш билан таъминланмоқда. Беш йил ишлаш давомида давлат дотацияси даражаси ошиб кетди.

Кеча «Краснореченский» совхозида суҳбат бўлди. Совхознинг ўзида ишлар яхши кетяпти — маҳсулдорлик ҳам, ҳосилдорлик ҳам юқори, фойда ҳам чакки эмас. Аммо, қўшни совхозларнинг ҳамма раҳбарлари ҳам ўша ерда тўпланишган эди, уларнинг кўпида аҳвол бошқача — зарар катта, сигирлардан кам сут соғиб олинмоқда, ҳосил ҳам кам. Агар ҳамма совхозларда «Краснореченский»даги миқдорда сут соғиб олинганида эди, бу ерда соғиб олинган сут икки баравар кўп бўларди.

Наҳотки, ўлканинг шу қудратли саноати, шундай улкан хўжалиги билан унча катта бўлмаган қишлоқ хўжалигига, атиги 275 минг гектар экинзори бўлган қишлоқ хўжалигига ёрдам бериб бўлмаса, ахир қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг ҳаммаси ўлканинг ўзида истеъмол қилинадику. Нима ҳалақит бермоқда? Тайёрга айёрлик ҳалақит бермоқда. Беришади, жўнатишади, деб кутиб ўтиришибди. Ҳамма шундай мулоҳаза қилиб, шундай ҳаракат қиладиган бўлса биз узоққа боролмаймиз. Сизлар ўзларингизни тўла таъминлай олмайсизлар албатта. Лекин масалани меҳнаткашларнинг эҳтиёжларини қондириш билан бевосита боғлиқ бўлган аграр сектордаги хўжасизликни оқлайдиган тарзда қўйишга сира тоқат қилиб бўлмайди.

Ўртоқлар, агросаноат комплекси корхоналари ва партия ташкилотлари раҳбарлари ўз ишларини янада актив қайта қуришлари лозим. Бунинг устига ҳозир комплексни ривожлантириш учун яхши шароитлар яратиб берилди. Эҳтимолки, халқ хўжалигининг бошқа тармоқларига нисбатан агросаноат комплекси учун энг қулай шарт-шароитлар яратилди.

Хизмат кўрсатиш соҳасига, халқ истеъмол товарлари ишлаб чиқаришга махсус тўхталиб ўтмоқчиман. Бу партиянинг социал сиёсати билан, инсон омилини активлаштириш, яъни съезд ўртага қўйган асосий масала билан бевосита боғлиқдир. Сизларга маълумки, сўнгги вақтда фақат ихтисослаштирилган корхоналардагина эмас, шу билан бирга амалда барча завод ва фабрикаларда, жумладан мудофаа корхоналарида ҳам истеъмол товарлари ишлаб чиқаришни рағбатлантиришнинг жиддий чоралари кўрилди. Лекин аҳвол кескинлигича қолмоқда. Бу кескинликни тугатиш ва нормал товар-пул оборотини таъминлаш учун жиддий ғайрат сарфлашга тўғри келади. Очиғини айтаман, биз Комсомольск—Амурда эшитганларимиз кўнгилни ранжитади, ёки бўлмаса ғазабни қўзғатади. Ахир кўпгина масалаларни ўлка ва ҳатто шаҳардаги куч билан ҳал этиш мумкин, лекин ҳал қилинмаяпти. Ўртоқлар, бу икир-чикир нарса эмас, бу— меҳнат унумдорлигига ҳам, ижтимоий кайфиятга ҳам таъсир қиладиган ишчилар синфининг турмушидир.

Кези келганда айтиш керакки, шаҳарликларнинг ўзлари ўз хизматларини таклиф этмоқдалар. Агар шаҳар маъмурлари иш бошлаб юборсалар шаҳарнинг ўзини ҳам, дам олиш зонасини ҳам обод қилишда, бошқа масалаларни ҳал этишда қатнашишга шаҳарликлар тайёр туришибди. Улар уй-жой қурилишида ҳам иштирок этишга тайёр туришибди.

Ҳозир ҳар бир регионга, республикага муайян ҳажмда капитал маблағ ажратиб берилган. Биз июнь Пленумида: капитал маблағлари камроқ ҳажми билан беш йиллик планнинг бажарилишини таъминланг, бўшаб қолган маблағни социал соҳани ривожлантиришга, уй-жой қурилишига ва бошқа ишларга сарфланг, дедик. Челябинскликлар бу масалани муҳокама қилишди. Ишлаб чиқариш қурилишидан капитал маблағларнинг салкам 10 процентини уй-жой, болалар муассасалари қурилишига олиб бериш мумкин экан. Улар ҳозир бу ишга киришдилар ва иш бошлаб юбордилар, бу вазифани ҳал қилмоқдалар. Бу — масалага ёндашишнинг бир йўли, холос.

Мана бу эса иккинчи йўли, биз буни Комсомольск-Амурда кўрдик. Қудратли министрликлар, қудратли коллективлар мавжуд. ишчилар синфи юксак даражада жамланган, уй-жойни эса 10-15 йилдан кейин олиш мумкин. Балки раҳбарлар ҳозир шу ерда ўтиргандирлар, мен сезиб турибман, умуман улар яхши билимдон кишилар. Аммо улар социал масалаларни бу тарзда ҳал қиладиган бўлсалар уларга бўлган ҳурматим қолмайди. Агар хўжалик раҳбарлари социал соҳани унутиб, уни ҳамма ишларнинг қуйруғига ўтказиб қўяр эканлар, у ҳолда мен очиғини айтаман, планларимиз барбод бўлади, энг янги фондларимиз, ўзгарувчан ва роботлаштирилган ишлаб чиқариш, рақамли программа билан бошқариладиган ишлов бериш марказлари ва бошқалар — буларнинг ҳаммаси ўлиқ нарса бўлиб қолади. Бундан хулоса чиқариб олиб, дарҳол ишни тўғрилаш керак.

Кеча биз кўргазмангизда ўлка ўн иккинчи беш йилликда қандай ривожлантирилишини кўрдик. Маълум бўлишича, XI беш йилликда сизларда уй-жой қурилиши X беш йиллик даражасида бўлган экан, ҳеч қандай ўсиш йўқ. Жуда ғалати, ҳамма нарса ўсган, уй-жойлар эса эски даражада қолаверган. Мактабгача тарбия болалар муассасалари, медицина объектлари ва бошқа объектлар ҳатто ундан ҳам камроқ қурилган. Ўртоқлар, бу қандай сиёсат ахир?

Умуман социал соҳа ўлка партия ташкилоти, халқ хўжалиги барча раҳбар кадрлари ишида муносиб ўрин эгаллаши лозим. Бусиз биз Узоқ Шарқни янада ривожлантириш проблемасини ҳал қила олмаймиз. Бугунги кунда яратилган нарсалардан ҳам кўп даражада фойдаланилмаяпти. Регионни социал ривожлантириш иши шундай қолоқлик билан олиб бориладиган бўлса янги қувватларни ишга туширишдан нима фойда? Биз Комсомольск-Амурга баъзи нарсалар билан ёрдам берамиз, айрим масалаларга қайтиш, шаҳарни қўллаб-қувватлаш керак, лекин ўртоқлар, ҳар ҳолда, асосий иш сизларнинг қўлингизда.

Мен хизмат кўрсатиш соҳаси ҳақида яна гапирмоқчиман. Ўртоқлар, хабаровскликлар уй-жойларни ремонт қилиш ва қуриш, пойабзал ремонти, мебель ясаш ва бошқа соҳалар бўйича умуман Россия Федерациясидагига нисбатан 2-3 баравар кам хизматдан фойдаланаётганликлари яхши эмас. Советлар қаёққа қараяпти? Бу уларнинг жонажон иши, хўжалик ходимларининг жонажон ишидир. Ўз корхоналарида хизмат соҳасини кенгайтиришга имконият яратиб бераётган хўжалик кадрлари жуда тўғри қилишмоқда. Худди шундай жойларда меҳнат коллективлари ҳам муқим, кишиларнинг кайфияти яхши ва улар бутун кучларини ишлаб чиқаришга сарфламоқдалар. Буни тушиниб етиш учун катта сиёсатдон бўлишнинг ҳожати йўқ.

Рўзғор ишларини енгиллатиш, туризмни ривожлантириш, спорт, дам олиш, маданият соҳаси учун базани барпо этиш борасида қанчадан-қанча ташаббус кўрсатиш мумкин эди. Бунинг учун ўлкада жуда катта, мислсиз имкониятлар бор. Ўртоқлар, Приморьеда ҳам, Хабаровск ўлкасида ҳам бу масалалар билан асосли равишда шуғулланиш, хизмат кўрсатиш соҳасига қандайдир иккиламчи— ёрдамчи соҳа деб муносабатда бўлишга қатъий чек қўйиш керак. КПСС XXVII съезди кучли социал сиёсатни ўтказишни ёқлаб чиқди. Биз худди мана шу социал сиёсат орқали бутун инсон омилини активлаштиришимиз, мамлакатимиз, жамиятимиз тасарруфидаги улкан потенциални ишга солишимиз лозим. Ана шунда биз олға борамиз, ана шунда жадаллаштириш ҳам бўлади. Съезд талаблари ана шундай. Қайта қуришнинг шарт-шароитлари ана шундай. Бу —ҳамма даражадаги партия, совет, хўжалик раҳбарларининг муқаддас ишидир.

Яна бир нарса ҳақида тўхталиб ўтмоқчиман. Сизларда саноат корхоналарининг кўпчилиги оммавий эҳтиёж молларини ишлаб чиқаришга жалб этилмаган ёки деярли жалб этилмаган. Кимки бу ишдан ўзини олиб қочса, уларни жиддий равишда йўлга солиб қўйиш керак. Бозордаги молларни қандай қилиб кўпайтирмоқчисиз, ўртоқлар? Комсомольск-Амурда иш ҳақи юқори. Лекин ишлаб топилган мана шу пул билан ўзининг оқилона эҳтиёжларини қондира олмаса, нима қилиш керак. Менимча, бу кўриб ва тушуниб бўлмайдиган ғоят чуқур сиёсий иқтисод эмас, шунга қарамай, бу ҳақда гапиришга тўғри келаяпти.

Товарлар ва хизматдаги камчилик проблемасини ҳал этиш учун ташаббускорлик қатъиян талаб қилинади. Якка тартибда меҳнат фаолиятида аҳолига ёрдам кўрсатишнинг янги формаларини ҳам излаш лозим. Хусусан, кўпгина меҳнаткашлар марказий органларга ёзган мактубларида хилма-хил кооператив бирлашмаларни кенг ривожлантириш масалаларини қўймоқдалар, чамаси 50—60-йилларда бевақт тугатиб юборилган ҳунармандчилик кооператив системасини илиқ сўзлар билан эсламоқдалар.

Аҳолига хизмат кўрсатиш ҳамда харидоргир маҳсулот ишлаб чиқариш учун давлат ва кооператив сектори ҳузуридаги ёрдамчи хўжаликлар ва ҳунармандчиликдан фойдаланиш ҳақида гаплар тез-тез эшитилмоқда. Бу хўжаликлар ва ҳунармандчилик хом ашё ва меҳнат ресурсларининг бугунги кунда йирик хўжалик қамраб олишга қодир бўлмаган турларини иқтисодий оборотга жалб этиши мумкинлиги жуда тўғри кўрсатилмоқда. Корхоналарнинг ўзлари кишиларга ёрдам бера олади ва ёрдам бериши зарур. Ўз ходимларига хизмат кўрсатишни бутун чоралар билан рағбатлантириш керак. Бу иш билан шуғулланаётган хўжалик ходимларини актив қўллаб-қувватласа арзийди.

Умуман, ўртоқлар, очиғини айтиш керакки, ҳозирча эски анъана таъсир қилаяпти: ишлаб чиқариш плани бажарилсин, қурилсин, кучайтирилсин деб талаб қилинаяпти. Аммо бизнинг айрим хўжалик ходимларимиз учун меҳнаткаш кишилар қандай яшаётганлиги иккинчи даражали иш бўлиб қолмоқда. Съезд талабларидан келиб чиқиб, буни қоралаш керак. Бу ерда, экономикани ривожлантириш кадрлар етишмаслигига бориб тақалаётган Узоқ Шарқда социал масалалар айниқса актуалдир. Кадрлар эса шунинг учун ҳам етишмаяптики, чинакамига ривожланган социал соҳа йўқлиги сабабли кўплаб аҳолининг кўчиб юриши давом этмоқда. Умуман, ўртоқлар, биз бу масалаларни ишлаб чиқаришни ривожлантиргандан кейин эмас, балки ишлаб чиқаришни ривожлантириш билан бир вақтда ҳал этишимиз керак. Ҳозир эса ишлаб чиқариш қувватларини кўпайтириш эндиликда анча авж олдириб юборилганлиги сабабли социал масалаларни ҳал этишга кўпроқ аҳамият бериш лозим. Фақат шундай қилиш керак. Биз Владимир Ильич Ленин ўргатганидек ҳаракат қилишимиз лозим: баландпарвоз гаплар, сафсатабозлик, манманлик, қуруқ назариётчилик камроқ бўлсин. Реал ишлар, кишиларнинг эҳтиёжлари ва талабларини қондириш тўғрисида кўпроқ доимий ғамхўрлик қилинсин.

Биз хўжалик юритишнинг янги формаларига ўтиб, инсон омилини активлаштиришни истаймиз. Съезд бошқарувни тубдан ислоҳ қилиш зарурлигини таъкидлади. Марказий Комитет ва ҳукуматнинг топширувига биноан, етакчи олимлар ва мутахассислар амалиётчилар иштирокида бошқариш ва хўжалик юритиш системасини такомиллаштиришнинг яхлит концепцияси устида ишламоқдалар Тармоқлар ва кичик тармоқларга раҳбарликнинг янада интеграцияланиши давом этади. Жамият учун зарур бўлган пировард маҳсулотни мақсад қилиб қўювчи иқтисодий бўлинмалар ва бошқарув органлари барпо этилади. Яқин вақт ичида марказий иқтисодий идораларнинг вазифалари ҳамда статуслари аниқланади. Мен бу ўринда Госплан, Госснаб, Фан ва техника давлат комитети ва бошқа идораларни кўзда тутяпман.

Мамлакатимиз бепоён, унинг хўжалиги улкан, одамлар яшаб меҳнат қилаётган шарт-шароитлар хилма-хилдир. Бу ерда, Узоқ Шарқда ҳам мана шу улкан хўжаликни марказдан туриб бошқариш мутлақо мумкин эмаслигини, кўпгина масалаларни ҳал этиш учун жавобгарликнинг анчагина қисми маҳаллий органлар зиммасига юклатилиши кераклигини тушунибгина қолмай, балки сезасан ҳам киши. Бунинг маъноси шундаки, маҳаллий органларга тегишли ҳуқуқларни ҳам бериш керак.

КПСС Марказий Комитети, СССР Олий Совети Президиуми, СССР Министрлар Совети бундан бир ҳафта муқаддам Советларнинг роли ва масъулиятини янада ошириш чоралари тўғрисида қарор қабул қилдилар. Сиз мана шу қарорнинг баёни билан танишиб чиққан бўлсангиз керак. Уни бир ўйлаб кўринг: Советларга кўп ҳуқуқлар берилган. Биз бундан буён ҳам мана шу йўлдан бораверамиз. Советлар ўз потенциалини кенгайтириши керак. Аммо мен шу муносабат билан икки жиҳатни таъкидламоқчиман. Биз илгари ҳам яхшигина қарорлар қабул қилганмиз. Балки улар бир оз бўшроқ, унча конкрет бўлмагандир. Лекин мана шу қарорлар ҳамиша ҳам ўз кучини кўрсатавермаган. Нима учун шундай бўлган? Гап шундаки, маҳаллий партия органлари Советларга ҳаддан ташқари васийлик қилиб келганлар, айни Советлар жавобгар бўлган жуда кўп масалаларни ҳал этишни ўз зиммаларига олганлар.

Бу биринчидан. Сўнгра эса хўжалик кадрларининг Советларга тегишли ҳурмат-эътибори етишмас эди: Советлар шаҳар транспортини ривожлантиришни, тозалаш иншоотларини кенгайтиришни, шаҳарни обод қилишни, уй-жой қуришни, социал-маданий-маиший объектлар ва бошқаларни қуришни талаб қилаётган бўлса нима бўпти, деб ўйлашарди. Кўп хўжалик раҳбарлари Советларнинг қатъий ва тўғри талабларини менсимас эдилар. Бунга барҳам бериш керак. Чунки Советларнинг фаолиятида халқ бизнинг сиёсатимиз ҳақида умуман хулоса чиқаришга, бу сиёсат нимага қаратилганлиги ва қайси мақсадга йўналтирилганлигини, инсонга қандай хизмат қилаётганлигини баҳолашга имкон берадиган айни социал сиёсат рўёбга чиқарилади. Ўртоқлар, бу қарорни қўллаб-қувватлаш, Советларнинг ўз ишларини авж олдиришларига имконият яратиб бериш ҳамда улардан чинакамига талаб қилиш керак.

Биз янги хўжалик механизмини кучайтираётган, хўжалик ҳисоби, ўз харажатларини ўзи қоплаш, ўзини маблағ билан ўзи таъминлаш, пудратни кенг жорий этиш принципларига ўтаётган янги шароитда ҳозир аслини олганда корхоналаримиз янгича иш шароитига кўчирилмоқда. Социалистик корхона (бирлашма) тўғрисидаги ҳозир амал қилиб турган қарор кўп жиҳатдан эскириб қолди. Ҳозир социалистик корхона (бирлашма) тўғрисида янги қонунни ишлаб чиқиш тугалланмоқда. Унда хўжалик юритиш методларини қайта қуриш йўлини, меҳнат коллективларини икир-чикир ишларда васийлик ҳамда маъмуриятчилик қилишдан қутқариш йўлини юридик жиҳатдан мустаҳкамлаш кўзда тутилади.

Шундай қилиб, тўла хўжалик ҳисоби ҳамда ўзини маблағ билан ўзи таъминлаш, социалистик ўз-ўзини бошқариш, жумладан, бригада кенгашлари тузилаётганлиги каби шу хилдаги корхона кенгашлари барпо этиш асосида экономикамиз асосий бўғини фаолияти самарали бўлиши учун шарт-шароитлар яратиб берилади.

Мен сизларнинг фикрингизни сўрамоқчи эдим. Балки бу қонун лойиҳасини эълон қилиш керакдир? **(Овозлар: ҳа, тўғри, жуда яхши бўларди).**

Сизнинг фикрингизни Сиёсий бюрога етказаман, Лойиҳани эълон қилса арзийди. Бу жуда муҳимдир.

Ўртоқлар, яна бир нарса ҳақида гапирмоқчиман. Мамлакатда халқ ижодини ривожлантириш, иш учун жавобгарликни ошириш, интизомни, тартибни мустаҳкамлаш мамлакатда демократияни ривожлантириш ҳамда социал адолат принципларини бундан буён ҳам таъминлаш каби икки жиддий масала билан бевосита боғлиқдир. Халқ партия даъватларига лаббай, деб жавоб қайтариб, ишлаб чиқариш коллективларидагина эмас, шу билан бирга умуман ижтимоий жараён доирасида ҳам реал жараёнга қўшилмоқда. Буни табрикламоқ керак.

Шу ўринда мен очиғини айтмоқчиман: бизнинг партия, совет ва хўжалик кадрларимиз ҳам демократияни кенгайтириш, инсон омилини активлаштириш, халқ ташаббускорлигини авж олдириш шароитида ишлашни ўрганишлари керак. Тан олиш керакки, кадрларимизнинг бир қисмига одамларнинг жамиятимизда юз бераётган жараёнларга ўткир ҳозиржавоблиги оғир ботмоқда. Тиниб-тинчимайдиган, лекин тузумимиз ва идеологиямизга ишонадиган, иш учун жон куйдирадиган манфаатдор кишиларнинг айримлари кўпинча сафсатабозлар қаторига қўшиб қўйилди. Улардан танқид учун ўч олишда айбланмайдиган қилиб қутилишнинг механизмлари кашф этилди.

Ҳозир ишлаб чиқариш масалаларини ҳал этишда ҳам, шаҳар, область, ўлка проблемаларини ҳал этишда ҳам, умуман жамият проблемаларини ҳал этишда ҳам халқнинг ҳамма жойда реал иштирок этишини таъминлаш керак. Демократиялаштиришдан сафсатабозлар ҳам фойдаланиб қолишлари мумкин, албатта. Лекин бундай одамлар камдан-кам. Асосий омма жамиятимизда муҳитнинг соғлом бўлиши тарафдоридир, раҳбарлар меҳнаткашларга яқинроқ бўлишлари, улар билан маслаҳатлашишлари, уларга ҳисоб бериб туришлари, уларни хабардор қилиб боришлари тарафдоридир, ҳамма нарса равшан бўлишидан ва ҳар бир киши кўнглига тугиб юрган гапларни айта олишидан манфаатдордир.

В. И. Ленин саводсиз одам сиёсатдан узоқда туради, деган эди. Эндиликда биз мамлакатни дунёдаги энг саводхон мамлакатга айлантирдик. Шундай экан кишиларнинг жамият ва давлат ишларини бошқаришда иштирок этишга интилишлари ҳам табиийдир. Буни ҳамма тушуниб олиши ҳамда ўз тафаккурини ва ишга қандай ёндашувини қайта қуриши лозим. Партия органлари раҳбар кадрлари иш методлари халқнинг ана шу ҳам сиёсий, ҳам меҳнат активлилигига таянадиган бўлиши лозим. Фойда келтирадиган таклифлар ҳам киритилиши мумкин. Ҳал этиш учун ҳали шарт-шароит етилмаган таклифлар ҳам бўлиши мумкин, у ҳолда бу ҳақда очиғини айтиш керак.

Умуман, ўртоқлар, иш услубини ўзгартириш керак. Иш услуби халқни, унинг фикрини ҳурмат қилиш, халққа хўжакўрсин учун эмас, реал яқин бўлишга асосланиши керак. Амалда кишилар ҳузурига бориш, уларнинг фикрларига қулоқ солиш, улар билан учрашиш, уларни хабардор қилиб туриш керак, у ёки бу вазифа ҳал этилаётганда қанчалик қийин бўлса, халқ билан шунчалик тез-тез учрашиб туриш, бирга бўлиш лозим. Одамларимиз сезгир, халқимиз ажойиб, бундай халқ бошқа ҳеч қаерда йўқ. Энг кучли сабр-қаноат ва бардошлилик — бизнинг одамларимизда. Энг катта сиёсий активлик — бизнинг одамларимизда. Бу активлик ҳозир ҳам ортиб бормоқда. Буни ҳар томонлама табриклаш ва рағбатлантириш лозим. Бу ҳақда Хабаровск партия ташкилоти билан келишиб олдик, деб ҳисоблайверамиз. **(Қарсаклар).**

Шу муносабат билан ошкоралик тўғрисида гапирмоқчиман. Баъзан Марказий Комитет нега танқид ва ўз-ўзини танқидни, ошкораликни шу қадар кучайтириб юборди дейишади? Мен сизларга айтсам, биз ҳозирча ҳеч нарсани ютқазганимиз йўқ, балки фақат ютдик. Халқ кучга-куч қўшилаётганлигини сезди, ишда ҳам, ижтимоий ҳаётда ҳам дадилроқ, активроқ бўлиб қолди. Биласизми, қонунларимизни четлаб ўтишга уринувчи шахслар дарҳол писиб қолишди. Чунки, жамоатчилик фикри амалга ошиши мумкин бўлганда ундан кучлироқ нарса йўқ. Жамоатчилик фикри эса фақат танқид ва ўз-ўзини танқид ҳамда кенг ошкоралик шароитида амалга ошади. Съезд вазифаларининг бажарилишини таъминлашимиз, В. И. Ленин орзу қилганидек, давлатни бошқаришнинг барча ишларига халқимизни чинакамига жалб этишимиз учун бизга ошкоралик зарур.

Кези келганда айтиш керакки, шаҳар ва областларда кўпгина маҳаллий газеталар лом-мим демаяпти. Марказий газеталар баралла гапирмоқда, ҳамма яхши нарсаларни қўллаб-қувватлаб, нуқсонларни, камчиликларни танқид қилмоқда. Маҳаллий газеталар эса жим турибди. Марказий Комитетга редакторлар группасини тўплаганимизда улар очиғини айтишди: «Ундай бўлса бу ҳақда шаҳар ва район партия комитетларимиз секретарларига айтинг», дейишди. Ҳақиқатан ҳам районда, шаҳарда нималар бўлаётганини одамлар нима учун билмасликлари керак? Билишлари, бу ҳақда фикр юритишлари, зарур бўлса ўз фикрларини айтишлари лозим. Мана шунинг ўзи социализмдир ўртоқлар. Бу ерда редакторлар борми? **(Овоз, Ҳа, бор).**

Шаҳар ва район партия комитетларининг секретарлари гапларимизни инобатга оладилар, деб умид қиламан. Улар раҳбарлик қилишади. Газета уларники-ку, ахир. Ўртоқлар, ошкораликдан қўрқмаслик керак. Биз кучлимиз. Халқ социализм тарафдоридир, партия сиёсати тарафдоридир, ўзгаришлар, қайта қуришлар тарафдоридир. Умуман ошкораликка кампаниячилик мезони ва анъаналари билан ёндашишга йўл қўйиб бўлмайди. Ошкоралик — бир марталик тадбир эмас, балки замонавий совет турмушининг нормасидир, доимий, узлуксиз жараёндир, мана шу жараён давомида бир вазифалар ҳал қилинмоқда, одатда янада мураккаб янги вазифалар пайдо бўлмоқда. **(Қарсаклар).**

Танқид ва ўз-ўзини танқид тўғрисида ҳам шу гапларни айтишим мумкин эди. Сиз билан биз агар ўзимизни танқид қилмасак ва таҳлил этмасак унда нима бўлади? Шундай қилишга бизда бевосита эҳтиёж, партиянинг ҳам, жамиятнинг ҳам нормал фаолиятини кўзловчи ҳаётий зарурат бор.

Биз, ўртоқлар, ҳозир кўп нарса кадрларимизга, партия активига боғлиқ эканини тушунамиз. Ана шу кишиларнинг асосий кўпчилиги ҳозирги пайтда ўз иши, умумхалқ ишига қўшган шахсий ҳиссаси билан муносиб деб топилган лавозимни эгаллаб туришибди. Уларнинг кишилар ташкилотчилари, халқ хўжалигининг ташкилотчилари, совет жамияти тараққиёти ҳозирги босқичида партия сиёсатини амалга оширувчилар сифатидаги роли жуда каттадир. Мамлакатимизда қийин, лекин ғоят қизиқарли иш авж олиб бормоқда.

Сизларга партия Марказий Комитетининг навбатдаги Пленумини кадрлар сиёсатига бағишлашга қарор қилганлигимизни маълум қилмоқчиман. Ўртоқлар, бизнинг йўлимиз мана шундай: ҳамма нарса ленинча принциплар асосида ривожланиши лозим. Кадрларнинг сиёсий ва ишчанлик фазилатларини ҳисобга олган ҳолда уларни мунтазам ўстириш ва юқори лавозимларга кўтариш асосида тажрибали ва ёш кадрлардан биргаликда фойдаланишни таъминлаш лозим.

Ҳамма кадрларимиз қўллаб-қувватлашга муҳтождирлар, албатта. Марказий Комитет ҳам, партия комитетлари ҳам уларни қўллаб-қувватлайверадилар. Лекин бу қўллаб-қувватлаш талабчанлик билан қўшиб олиб борилади. Мен буни тўғри йўл деб ҳисоблайман, чунки ишонч юксак талабчанликни истисно этмайди, балки кўзда тутади. **(Қарсаклар).**

Мана шундай муҳитдагина барча кадрлар дадил ҳаракат қиладилар, ишларни муваффақиятли олиб борадилар. Мана шундай муҳит мавжуд бўлса, бу муҳит кадрларни хатолардан, ишдаги мумкин бўлган нуқсонлардан асрайди. Бу биз учун зарур бўлган нарсадир. Шу боисдан ана шу масалани съезд ўртага қўйган янги вазифаларни ҳисобга олган ҳолда Марказий Комитет Пленумида муҳокама қилиш ҳақида ўйлаяпмиз.

Сизларда, ўртоқлар, тўпланган тажрибадан фойдаланиб, кадрлар сиёсатини муваффақиятлироқ олиб бориш учун ҳамма нарса мавжуд. Пленум бўлишини ва унинг қарорларини кутиб ўтирмаслик керак. Аксинча, кадрлар билан ишлаш даражасини анча ошириш учун Пленумга қадар кўп ишларни қилиш лозим.

Пировардида шуни айтмоқчиманки, Узоқ Шарқда меҳнаткашлар билан, раҳбар кадрлар, партия активи билан мулоқот менга кўп нарса берди. Кўп кишилар билан бу ерда очиқчасига, партиявий гаплашишга, ҳозирги пайт ва истиқбол вазифаларини, жамиятимиз ҳаёти ва партия фаолиятининг актуал проблемаларини муҳокама этишга муваффақ бўлдим.

Приморье ва Хабаровск ўлка партия ташкилотлари— мамлакатимизнинг муҳим регионларида иш олиб бораётган катта, йирик партия ташкилотларидир. Бу регионларда бугуннинг ўзидаёқ йирик вазифалар ҳал этилмоқда, эртага эса янада кенгроқ кўламдаги вазифалар ҳал этилади.

Ўртоқлар, ишларингизда, халқимиз учун, жамиятимиз учун зарур бўлган ишларингизда катта муваффақиятлар тилашга, партия кутганича ҳисса қўшасизлар, деб ишонч билдиришга рухсат этгайсиз. **(Давомли қарсаклар).**

(ТАСС).

ҚИШЛОҚ СОВЕТЛАРИНИНГ ИШИ ЯХШИЛАНСИН

Партия XXVII съезди ва КПСС Марказий Комитети 1986 йил июнь Пленуми қарорлари асосида халқ депутатлари қишлоқ, овул ва посёлка Советлари фаолиятини қайта қуриш йўллари Андижон, Нукус, Самарқанд, Тошкент ва Қаршида бўлиб ўтган зона семинар-кенгашларида муҳокама қилинди.

Агросаноат комплексини ривожлантиришда, меҳнатнинг пировард натижалари учун колхоз ва совхозлар жавобгарлигини оширишда халқ депутатлари Советларининг роли тобора ортиб бораётганлиги таъкидланди. Социалистик турмуш тарзини қарор топтириш, қонунларнинг бажарилишини, дин тўғрисидаги қонунларга риоя этилишини қаттиқ контрол қилиб бориш хусусидаги ишларни кучайтириш, текинхўрлар, давлат мулкини талон-торож қилувчилар, порахўрларга қарши қатъий кураш олиб бориш, умумтаълим мактаби ислоҳотини амалга оширишда актив иштирок этиш зарурлиги уқтирилди.

Семинар-кенгашларнинг қатнашчилари Думалоқ стол атрофида суҳбатлар ўтказдилар, бир қанча қишлоқ Советлари фаолияти билан танишдилар, иш тажрибаларини сўзлаб бердилар.

Семинар-кенгашларда: Андижонда — Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси О. У. Салимов, Нукусда — Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Раиси Ғ. Ҳ. Қодиров, Қорақалпоғистон область партия комитетининг биринчи секретари К. С. Саликов, Самарқандда — Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг биринчи ўринбосари В. И. Огарок, Тошкентда — Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари А. П. Романовский, Қаршида — республика Давлат агросаноат комитети раисининг ўринбосари А. И. Икромов, Қашқадарё область партия комитетининг биринчи секретари Н. Т. Туропов нутқ сўзладилар.

(ЎзТАГ).

БУГУН—ТЕМИРЙЎЛЧИЛАР КУНИ

*

Ўрта Осиё темир йўлининг Шумилов ва Ченгелди станциялари оралиғидаги 67 километрли участкани электрлаштириш ишлари тугалланди.

Суратда: темир йўлнинг шу участкасида биринчилардан бўлиб электровоз бошқарган тажрибали машинист Валерий Попов.

Р. ШАМСУТДИНОВ фотоси (ЎзТАГ).

*

УЗОҚНИ ЯҚИН ҚИЛИБ

«Жанубий» вокзал. Бир йил илгари бу манзил кўпчилик учун нотаниш эди. Бугунда эса унинг ўз эгалари, пассажирлари ва маълум жойлардан ташриф буюрувчи меҳмонлари бор.

Эрта тонг. Қуёш эндигина бош кўтаряпти. Муҳташам мармар сарой олдига наъра тортганча поезд келиб тўхтади. Бир зумда эшик очилиб, зинапоялар туширилди. Яқингинада сокинлик ҳукм суриб турган бекат йўловчилар билан тўлди. Қувноқ табассум, мамнуният акс этган чеҳралар.

Пассажирлардан бири чамадонини қўлга олганча шошиб борарди. Ундан узр сўраб, бир дақиқа вақтини сўраймиз:

— Тонг саҳардан беҳаловатликнинг боиси нимада?

— Фикрингизни тушундим. Очиғини айтганда, кеча якшанбада онамнинг туғилган кунлари эди. 60 ёшга кирдилар. Кўзлари тўрт бўлиб ўтиргандир, дея шанба куни поездга чиқдим. Кеча кечкурунгача суҳбатлашдигу, яна сафарга отландим. Бугун эса иш куни. Соат 9.00 гача уйга кириб ўтишга улгуришим керак.

— Поездингиз жуда қулай вақтда келаркан-да...

— Ҳа, Андижонга кетишда ҳам кечкурун жўнашини айтмайсизми?

Суҳбатдошимнинг сўзлари поездлар ҳаракат жадвали томон ундади. Қарангки, вокзалдан ҳамма поездлар кечки соатларда жўнаркан. Пойтахтимизга келувчи меҳмонларнинг барчаси Тошкентга эрталаб етиб келишади. Бунинг қулайлиги шундаки, юкларни сақлаш камерасига топшириш, меҳмонхонадан жой олиш кечгача ҳар қандай ишларни бажариш мумкин. Дарвоқе йўловчилар сони кун сайин кўпайиб бораётганини ҳисобга олиб «Жанубий» вокзал маъмурияти хизмат турларини тобора кенгайтириш тўғрисида ғамхўрлик қилмоқда. Масалан, вокзал фойдаланишга топширилган илк кунларга қиёслаганда, юк сақлаш камералари сони икки ҳисса ортди. Кутиш залларидаги ўриндиқлар ҳам кўпайган. Саккизта билет кассаси, почта, медицина пункти, шаҳарлараро телефон алоқаси, автомат-телефонлар, дорихона кечаю кундуз йўловчилар хизматида.

Бу ерда мавжуд савдо шохобчаларидан озиқ-овқатлар, эсдаликлар, мева шарбатлари ва бошқа хил чанқоқбосди ичимликлар харид қилиш мумкин. Дам олувчилар «Союзпечать» киоскаларидан газета ва журналлар сотиб олишмоқда. Яхши жиҳозланган буфетда турли таомлар мавжуд. Зал пештоқида ўрнатилган соат эса сизни ўз вақтида шайланиб туриш лозимлигидан огоҳ қилади.

Билет кассалари зали. Бу ерда йўловчилар кўп. Баланд ойнаванд деворларга ҳавони мўътадиллаштирувчи қурилмалар ўрнатилган. Ҳар бир касса ёнида нари борса ўн-ўн икки киши навбатда турибди. Кассаларнинг тушлик, смена алмашинув вақтлари сирғалувчан график асосида тузилган бўлиб, йўловчиларнинг қимматли вақтини тежайди. Автомат тарзда справкалар берувчи қурилма ёнида одамлар гавжум. Унинг ёрдамида поездлар ҳаракатига оид исталган маълумотни билиш мумкин. Вокзал навбатчиси ва оғзаки справкалар бюроси ходими эса юзага келган ҳар қандай масаланинг зудлик билан ҳал қилинишига ёрдам беряпти.

РЕПОРТАЖ

Перрон томон йўл оламиз. Поездлар тўхтайдиган беш йўлнинг исталганига тоннель орқали ўтиш мумкин. Шу пайт дикторнинг овози янграйди:

— Йўловчилар, эҳтиёт бўлишингизни сўраймиз. Биринчи йўлга Ашхобод—Тошкент поезди қабул қилинади.

Зум ўтмай қудратли тепловоз кўринди. У «нафасини ростлаб» улгурмай, кутиб олувчилар вагонлар сари юрдилар. Қизиқ, бу поезднинг келиш муддати ҳам ўзгарибди. Таажжуб билан вокзал бошлиғи ҳузурига кирамиз. У мақсадимизни дарҳол англадию, тушунтира кетди:

— Илгари «пассажир» поезди ҳисобланган бир неча поездлар эндиликда тез юрар поездларга айлантирилди, — дейди вокзал бошлиғи Т. Мирзаев. — Жумладан, 180-Тошкент — Душанба поезди илгари қарийб 25 соат йўл босаётган бўлса, ҳозир йўловчиларни 19 соатда манзилга етказаётир. Аввалги 190-Тошкент—Красноводск поезди ҳам бу йил 90—Тошкент — Ашхобод маршрути бўйича қатнай бошлади. Унинг ҳаракат графиги ҳам 9,5 соат тезлашди.

Ҳозирги вақтда шаҳарнинг «жанубий дарвозаси» ҳисобланган бу бекат бир кечакундузда 8,5 минг йўловчига хизмат кўрсатаётир. Яъни 4 мингдан зиёд киши пойтахтимизга келса, деярли шунча йўловчи бошқа шаҳарларга жўнатиляпти. Йўловчиларга хизмат кўрсатувчи тўрт смена ходимлари ўртасида ташкил этилган социалистик мусобақа хизмат кўрсатиш маданиятининг муттасил яхшиланиб боришига кўмаклашяпти.

Меҳнат беллашувининг иккинчи квартал якунлари бўйича М. Маҳмудов бошлиқ смена аъзолари ғолиб чиқдилар. Улар энг юқори меҳнат унумдорлигига эришдилар. Шу смена аъзоларидан кассир Г. Шевченко, юк ташувчи Ҳ. Холиқовларнинг ўн биринчи беш йиллик ғолиби бўлганликлари ҳам бежиз эмас. Хизмат кўрсатиш маданияти ҳақида гапирадиган бўлсак, смена аъзолари устидан ярим йилда бирон марта шикоят тушгани йўқ. Умуман, вокзал коллективи ўн биринчи беш йилликнинг биринчи йилида жонбозлик кўрсатиб ишлаяпти.

Қутлуғ бекат истиқболлари янада равшан. Ҳозирги кунда вокзалнинг иккинчи навбати қурилиши жадал олиб борилаётир. Ўрта Осиё темир йўлининг йўл қурилиши трестига қарашли 351-қурилиш-монтаж поезди коллективи бугунгача минг квадрат метр саҳнли кассалар залини тиклаб бўлди. Бу ерда сўнгги пардозлаш ишлари бормоқда. Бинонинг иккинчи қаватида эса юк сақлаш камералари, оналар ва болалар хоналари, ошхона ва бошқа хил хизмат кўрсатиш пунктлари жойлашади. Иккинчи навбат қурилиши 1987 йил январида ниҳоясига етказилиши кўзда тутилган. Унда автоматика ва телемеханика воситаларидан кенг фойдаланилади.

«Жанубий» вокзалга келиш ва у ердан шаҳарга йўл олишда йўловчилар қулай транспорт воситаларидан фойдаланишлари мумкин. Ҳозирдаёқ бир қанча янги автобус маршрутлари очилди. Такси тўхташ жойи бор. Улар аҳоли энг кўп яшайдиган микрорайонларни вокзал билан боғлайди. Жумладан, йўлдош шаҳарча — Сергели аҳолиси ҳам тез қатнар троллейбуслар ёрдамида бевосита вокзал ичкарисигача кириб келишлари мумкин. 5-ва 33-маршрут таксилари «Тошкент» автовокзали — «Жанубий» вокзал — Аэропорт — Вокзал йўналиши бўйича энг серқатнов манзилларга хизмат кўрсатяпти. Бу айниқса транзит бўйича йўлда давом этувчи пассажирларга қўл келади.

Вокзал ишга туширилганига кўп вақт бўлгани йўқ. Аммо бу ерда ишлар ниҳоятда қизғин. Йўловчилар узоғини яқин қилаётган поезд бошқарувчилари ва маданий хизмат кўрсатаётган вокзал ходимларидан мамнун бўлмоқдалар.

О. БОБОЖОНОВ,
«Совет Ўзбекистони» мухбири.

ВИЖДОН ХАСТАЛИГИ

ТАБИАТ ВА БИЗ

Гапни тушунтириб беришдан бошлашга тўғри келади. «Дефолиация» сўзи ҳаммага ҳам маълум эмас.

Пахта — Ўзбекистон қишлоқ хўжалигида асосий экин. Унинг катта қисми машиналарда териб олиниши керак. Чаноқлардан толани олишда комбайнларга ғўза барги халал бергани учун терим олдидан 2 миллион гектардан ортиқроқ майдонга дефолиантлар пуркалади. Унинг таъсиридан барглар тўкилиб, ғўза туплари баргсизлантирилади. Ана шу технологияга «дефолиация» дейилади.

Республикани қамраб олувчи энг тиғиз дамларни ҳис қилиш учун бизга кузнинг бошларида келиш керак. Эрта тонгдан то кеч шомгача ҳар ер-ҳар ерда «Ан-2» самолётлари ўз ортларидан сап-сариқ тутунни эргаштирганича далалар устида уча бошлайди ва у билан бирга қатор ораларида худди шундай булутга ўралган пуркагич тракторлар ҳам шовқинсурон остида иш бошлайди, қишлоқ йўллари бўйлаб ҳордиқ олмаган, уйқу билмаган райком секретарлари, хўжалик раҳбарлари ўралишиб юради. Дефолиация кетмоқда. Мақсад — ҳосил. Ғўза туплари тўла баргсизлантирилмаса — пахта машина бункерига барглар билан қўшилиб, ифлосланиб киради, сорти ва баҳосини йўқотади. Далага муддатидан олдинроқ ишлов берсанг —кўсакларнинг айримлари очилмай қолади, пахта ололмайсан. Кечиктириб юборсанг—теримни ёғин-сочинли кунларга қадар тугатиб улгуролмайсан. Республика дефолиация кетаётган кунлари қандайдир ялпи ҳаяжон қамровида бўлади.

СПРАВКА (Ўзбекистон ССР Фанлар академияси Химия институти, 1985 йил): «Ҳозирги кунда ғўзага қўлланилаётган дефолиант — бутифос ўта заҳарли фосфорли органик дори. Ўткир (қўланса ва гангитиб қўядиган) ҳиди бор; жуда катта масофага тарқалади. Ҳар гектар ерга рухсат берилганидек 1,2 килограммдан кўп бўлмаган миқдор ўрнига 2-3 килограмм, сўнгги йилларда 3,5 килограмм миқдоргача сепилмоқда».

КОНТРСПРАВКА («Союзсельхозхимия» Бутуниттифоқ илмий ишлаб чиқариш бирлашмаси, 1985 йил): «Дефолиантлар ичида энг самаралиси — бутифос ғўза баргларининг 75 процентигача тўкиш имконини беради. У анча заҳарли эканлиги ва ўткир қўланса ҳиди борлиги ҳисобга олиниб, сўнгги йилларда қўлланиш чекланмоқда».

Ҳар йили сентябрь ойи ҳафталарида бизда қўлланилаётган дефолиантларнинг энг оммавий ва энг заҳарлиси — бутифос атрофида азалий тортишув кучая боради. Қўланса ҳид аҳоли кайфиятини кескин айнитиб, хавфли аллергик реакциялар чақиради, далалардан қишлоқларга ва шаҳар атрофларига ўрмалай бошлайди. Республика санитария-эпидемиология хизмати врачларининг ташвишлари ортиб, юзлаб жарималар солишади, ўнлаб қишлоқ хўжалик аэродромларини ёпиб қўйишади, ишларни терговорганларига оширишади... Келгуси йили ҳаммаси такрорланади. Чунки врачларнинг бутифосдан бутунлай воз кечиб, уни инсон учун хавф-хатарсиз бирикмалар билан алмаштириш тўғрисидаги бош талаби бажарилмасдан қолади.

ДАЛИЛ (Ўзбекистон ССР Фанлар академияси химия институти олимларининг Иттифоқ Прокуратурасига хатидан: «Бутифос — Американинг фолекс ва ДЕФ дориларига ўхшаш нарса. 1964 йилда СССР Химия саноати министрлиги, СССР Қишлоқ хўжалиги министрлигининг Давлат химия комиссияси ташаббуслари билан СССР Соғлиқни сақлаш министрлигининг розилигига кўра заҳарлилик даражаси ҳақида тўла маълумотлари етарли бўлмаган ҳолда тавсия қилинган. Инсон организмига таъсир қилганда марказий нерв системаси, юрак, жигар, буйракни шикастлайди, иммунологик реактивликни (айниқса болаларда) бузади».

КОНТРДАЛИЛ («Узсельхозхимия» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси раиси А. А. Уркинбоев): «Олимлар бутифос хавфини бўрттириб кўрсатишяпти. 20 йилдан ортиқроқ вақтдан буён қўлланиб келяпмиз, бирор киши заҳарландими! Техника хавфсизлигига риоя этилса бирорта ҳам ўлим ҳолати юз бермайди!»

Иш мақсад-муддаосини ғуборли терминлар билан чалкаштириш нақадар осон... СССР Соғлиқни сақлаш министрлиги ўзининг пардали сўзларини ихтиро қилади: «Бутифос дориси номақбул токсикологик-гигиеник характеристикага эга». У қадар хавфли эмас, тўғрими? Аслида эса «номақбул характеристика» шуни билдирадики у самолётнинг орқа этаги сўнгги узра шамолда тўзғигач, каналларда балиқлар сув юзига қорни билан қалқиб чиқади. Бундай ўлжа-балиқ шўрвасини истеъмол қилишдан сизни тақдирнинг ўзи асрасин. Далаларга пуркалиши билан илонлар ва калтакесаклар ўрмалай бошлайди, бироқ бу ўрмалаш узоқ давом этмайди. Ҳашаротлар ўша заҳотиёқ қирилиб кетиб, бироздан сўнг уларни бехосдан чўқилаган қушлар ҳам ҳалок бўлади. Мен бутифос тарафдорларининг биридан «Ан-2» самолёти баклари тўлдирилган бутифоснинг сув билан юздан бир процентли эритмасига бармоғингизни тиқиб кўра оласизми, деб сўрадим. У эса ўша бармоғи билан пешонасини қашлаб қўйди. Анчадан сўнг хатога йўл қўйган бир ишчи устига самолётдан эритма тўкилиб кетиб, ҳаётидан ажраганлигини эшитдим.

Мана, учинчи ўн йилдирки **минглаб тонна** «ўртача заҳарли» бирикмалар ҳар йили кузда **миллионлаб гектар** пахта далалари устида (нафақат Ўзбекистонда) **пуркалмоқда.** Бошқа ҳеч бир заҳарли химикат йўқки, оммавий ва планли равишда атроф-муҳитни булғаётган бўлса. Хусусан, пахтачилик регионлари ана шу кўп йиллик тазйиқни бошидан кечирмоқдалар. У изсиз ўтиб кетиши мумкинми, ахир?

ЭПИДЕМИОЛОГ (махфий равишда): «Бутифос, шубҳасиз, жигарни шикастлайди, пахтачилик районларида гепатитнинг тарқалиши ҳам шундан. Биз бутифосни таъқиқламай туриб, гепатитни уддалай олмаймиз. Бу заҳар жуда оз миқдорда бўлса-да, муттасил таъсир эта бориб, аёлларнинг ҳомиладорлик ва туғиш чоғи касалликларини кўпайтиради, ҳомила ҳосил бўлиш функцияларига зарар етказади».

Майли, илтимосига кўра фамилиясини айтмасак-да, махфий ҳолда мухбирга кўп нарсани айтиб бўлармиди? Республика аҳолисининг сиҳат-саломатлигига етказилган муфассал зарарлар ҳақида медицина ходимларининг бир қанча диссертацияларида ёзилган... Бироқ бу қандай юз бериши мумкин? Ватанимизнинг бутун территорияси бўйлаб бизнинг саломатлигимизга масъул бўлган СССР Соғлиқни сақлаш министрлиги бор-ку, ахир. Анъанавий савол —у қаёққа қаряпти?

20 йилдан кам бўлмаган давр ичида у қаёққа қарадди билмайман, лекин, 1983 йилда ниҳоят СССР Соғлиқни сақлаш министрлиги республика врачлари ва олимлари талабига ён бериб, қишлоқ хўжалигида бутифосни қўлланишни бутунлай таъқиқлади. Аммо манфаатдор идораларнинг илтимосларига пешвоз чиқиб айрим мавсумларда ва айрим республикаларда бу заҳарни қўллашга рухсат бериш ҳуқуқини қисман ўзида сақлаб қолди. 1984 йилда Ўзбекистон далаларининг 70 процентига, 1985 йилда 60 процентига бутифос сепилди. Мутлақо таъқиқлаб қўйиш— шундай бўлиб чиқди...

ИККИ ХИЛ ПОЗИЦИЯ (СССР Соғлиқни сақлаш министрлиги хатидан): «Бутифос дорисининг номақбул токсикологик-гигиеник хусусиятларга эга эканлигига, уни қўлланишда белгиланган тартибларнинг бузилиш ҳоллари мавжудлигига, пахтачилик республикалари аҳолисининг шикоятларига кўра ва шу билан бирга унинг ўрнини босувчи бошқа самарали дори йўқлигини ҳисобга олиб, СССР Соғлиқни сақлаш министрлигининг санитария-эпидемиология Бош бошқармаси томонидан бутифос дорисини қўлланишни фақат 1—2 йилга чўзишга рухсат бериш тўғрисида қарор қилинди. 14.05.84. СССР Давлат бош санитария врачи ўринбосари Ковшило В. Е.».

Буни ўқиб ҳеч бўлмаганда ажабланасан!

«Ўрнини босувчи дори йўқлигини ҳисобга олиб», дейиш халқ сиҳат-саломатлиги жонкуярларига муносибми? Ахир сизнинг «ҳисобга олиш»га рози бўлмаслигингиз бутифос ўрнини босувчи дорининг яратилишини тезлаштириши мумкин, холос! «Пахтачилик районлари» соғлиги ҳисобига дўст министрликларингиз вазиятини тушуниб етиш, уларга кўнгилчанлик қилиш, илтимосларига пешвоз чиқиш одобданми?

Ўрнини босувчи дорининг йўқлиги эса ёлғон гап! Бундай дори бор!..

Ўрнини босувчи дори анча илгари 1965 йилдаёқ пайдо бўлганди. Ўзбекистон ССР Фанлар академияси химия институти цианамид кальций асосида кам заҳарли, арзон, етарлича самарали дефолиант ишлаб чиққан эди. Уни таклиф қилишди— ва Қишлоқ хўжалиги министрлигидан республика «самарали дефолиант билан таъминланган» деган рад жавоби олди. Бу —ўша бутифос эди. У беғам, лоқайд ақллардан таажжубли тарздаги тезлик билан ўрин олди. «Ўртача заҳарли бирикмалар» ташвишсиз, тайёргина етказиб турилди. Иш жараёнининг соддалигини айтмаса ҳам бўлади, (Сув тўла самолёт бакига бир банка суюқ бутифосни соласан-у, рулга ўтириб парвоз қиласан, ўзи чайқалиб аралашиб кетади), энг муҳими, у ҳамма ерга тахминан бир хилда таъсир этиб, ортиқча бош қотиришга мажбур қилмайди, маҳаллий шароитгами, пахта сортигами — тезда мослашиб олади. Бутифос хусусида масъул қарорлар қабул қилиш талаб қилинмайди. Жуда қулай нарса.

Олимлар ҳам бўш келмадилар, етмишинчи йиллар охирига бориб, республикада йўқ деганда ҳар жиҳатдан бутифосдан афзал, устигаустак кам заҳарли битта дори яратилди. Уни қўлда асбоб-ускуналарсиз тайёрлаш мумкин эди. Академик М. Н. Набиев бошчилигидаги препарат муаллифлари бу ишни колхозчилар ҳузурида амалда қилиб кўрсатдилар. Дефолиант ишлатишда сапёрлардан ҳам хушёррок ҳаракат қилишга ўрганган кишилар буни кўриб ҳайратда қолдилар. УДМ деб номланган мазкур препарат тегишли синовлардан ўтказилди ва 1980 йилда шу масалалардаги энг баобрў ташкилот — СССР Қишлоқ хўжалиги министрлигининг Давлат химия комиссияси томонидан маъқулланди.

Заҳарли дорининг ўн беш йиллик ҳукмронлиги поёнига етгандек эди. Бу пайтга келиб, УДМ препарати синови тажриба участкаларидан юз минглаб гектар «ишчи» майдонларига ўтказилди. Республика раҳбарлиги ушбу масалани ҳар тарафлама муфассал ўрганиб чиқиб, хавфли, заҳарли химикатларни ишлатишдан ўз вақтида воз кечиш лозим деб топди.

Республикада кайфият ўзгарди. Газеталарда УДМни ишлатиш юзасидан тавсияномалар босилди, хўжаликлар оддийгина қурилма ва мосламалар билан таъминланди, препарат тайёрлаш учун арзонгина дорилар сотиб олишди. 1981 йилда УДМ пахта майдонининг қарийб ярмида ишлатилди. Жойлардан анчагина умидбахш маълумотлар олинди, «Сельхозхимия» бўлинмаларидан айниқса, тантанавор ахборотлар келди.

ҒАЛАБА РАПОРТИ (жорий этиш тўғрисидаги ҳужжатдан): «УДМ препарати атроф муҳитнинг ифлосланишини истисно этади. Баргларнинг тўкилиши 85-90 процентга боради. Экинзорга УДМ препарати билан ишлов бериш сарф-харажати гектар бошига 2—2,6 сўмга тушади, бутифос билан одатдаги ишлов эса 6,6 сўмни ташкил этади. Андижон областида УДМ 64423 гектар майдонга жорий қилинди, 1981 йил мавсумида область бўйича умумий иқтисодий самара 257692 сўмни ташкил этди. «Узсельхозхимия» Андижон бўлими раиси Э. Раҳимов».

Бу ютуқ эмасми?

Бироқ келаси йили Ўзбекистон ССР Қишлоқ хўжалиги министрлиги УДМ препарати билан ишлов беришга... бир гектар ҳам ер ажратмади, «Узсельхозхимия» планига киритмади ҳам. Фақат, бутифос ишлатиладиган бўлди.

Нима бўлди ўзи?

УДМ деганимиз саккиз юз минг гектарли кенг пахтазорга чиққанда ўзини бошқачароқ тутди. Тажриба станцияларида ҳаммаси аъло даражада эди; хўжаликларнинг экинзорларида синов чоғида ҳам иш яхши борди. Аммо, кенг пахтазорларга ўтгач... Кутилмаганда ҳе йўқ, бе йўқ пайкаллардаги ғўзалар тарам-тарам йўсинида барг ташладилар, маълум бўлишича учувчини хаёл олиб қочиб, қурилмани дори текис эмас, оралатиб сепиладиган қилиб ўрнатган экан. Баъзи майдонларда умуман барг тўкилмади. Суриштириб кўрилса, ишчилар гангиб, эритмани қоидадагидек тайёрлашмабди. Баъзан эса аралашмани шунақанги кучли қилиб юборишганки, бечора ғўза ўсишдан тақа-тақ тўхтаган қолган. Бу ҳам ғирт зарар.

Хўжаликлар ғўза баргини тўкиш муддатларининг кечикиши, бутифос билан такрорий ишлов ўтказишдан ўша йили озмунча зарар кўрмадилар.

Воқеаларнинг бориши КПСС XXVII съездида ўз баҳосини олган «ҳеч нарсани ўзгартирмасдан туриб, қандай қилиб ишларни яхшиласак экан», деган кайфият нақадар хунук оқибатларга олиб келишини кўрсатди.

УДМ препарати билан ходимлар нега бу хилда, енгил-елпи ўйлаб иш тутганларини тушуниб олиш қийин эмас. Уни тайёрлашнинг даҳмазаси кўп, пулни эса зарарли бўлмаганлиги учун камроқ тўлашади. Дефолиацияни ўтказувчи «Узсельхозхимия» бирлашмаси препарат тайёрлаш технологиясини қаттиқроқ назорат қилиши, одамларда манфаатдорликни ошириш учун ҳақ тўлашни такомиллаштириши мумкин эди. Қолаверса, бир мавсумда, хўжаликлар ялписига янги химикатга мослаша олиши мумкин эмаслиги кўриниб турган ҳол эди.

Айни чоғда 1981 йил кузагида кампаниячилик билан иш битмаслиги ҳам аниқ эди. Ишлаш, изланиш, тажриба ўтказиш керак эди. Табиийки, бунда янглишиш ва хатолар ҳам бўлиши мумкин. «Ҳар қандай йўл билан пахта тайёрлаш планини бажарайлик» шиоридан «Одилона баҳо билан пахта толаси етиштирайлик» деган принципга ўтиш талаб этилмоқда. Республикадагина эмас, умуман бир қанча иттифоқ министрликларида ҳам дефолиацияга ёндашувда қайта қуриш талаб этилади.

ПЕССИМИСТИК ФИКР («Союзсельхозхимия» Бутуниттифоқ илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси, 1985 йил): «УДМ препаратларини кенг кўламда қўлланиш чоғида уларнинг салбий хоссалари маълум бўлиб қолди. Бундай препаратлар билан ишлов берилгандан сўнг барглар қовжиради-ю, тушиб кетмади, шу сабабли хўжаликлар УДМдан воз кеча бошладилар» — бирлашма раиси вазифасини вақтинча ижро этувчи А. М. Артюшиннинг СССР Прокуратурасига жавобидан.

Баобрў ташкилотлар хулосасигагина эмас, балки ўзининг Андижон бўлинмаси рапортига ҳам зид фикрни қаранг! Нима, ўнлаб хўжаликларнинг 64 минг гектардан кўпроқ майдонида қўлланиш кенг кўлам эмасми? УДМнинг хўжаликларга ҳар гектар ерда уч ярим сўмдан иқтисод қилиш имконини берувчи «салбий хоссаси» ҳақида ўртоқ Артюшиннинг лом-мим демаганлиги тасодифмикин? Мамлакатимизнинг миллионлаб гектар пахтазорларида арзон УДМ ишлатилса, «Союзсельхозхимия» кассасига неча миллион сўм кирмай қолади? Бу ҳақда ҳам ҳеч нарса дейилмайди.

Заҳарли муҳитда икки ҳафта ишлашга тракторчини кўндириш учун озмунча ялинишга тўғри келмайди. Мен буни узоқ ўргандим... Кишини ўз соғлигини, келажагини ўйламасликка мажбур қиладиган меҳнатнинг баҳоси унча-мунча маблағ билан ўлчанмайди, чамаси. Аммо, расмий шахсларнинг жавобларида камтаргина рақамларни кўрамиз. Ўн процент устама, эллик процент, юз процент устама. Тракторчи-химизатор дефолиация мавсумида уч юз сўм, яъни битта қўйига етадиган пул ишлар экан. Бунақа қўйлар унинг ҳовлисида бир талай. Мен ўзини-ўзи заҳарлагандан кўра тракторчи қўйларини сотгани маъқул эмасми? — деб ўйланиб қолдим. Колхозлардан бирининг майдонларини айланиб юрганимизда агроном билан ўртамизда шундай суҳбат бўлди. (Унинг номини эса суриштирмадим). «Сизларда дефолиацияда қанча тракторчи ишлайди?» Агроном: «Тўртта. Бошқалар рози бўлишмаяпти». — «Рози бўлишлари учун нима қиласизлар?». — «Сут бериладди, тухум, дудланган колбаса...» — «Қанча тўлайсизлар, ахир-» — «Ўн...» «Ўн процентми» — «Ўн сўм». — «Бир кунда ўн сўмми?» —«Бир гектар учун».

Ерлари шаҳарга туташ бу хўжаликда 850 гектар майдонга пахта экилган. Фақат бутифос билан дефолиация қилишади. Демак, тўрт таптортмас тракторчининг ҳар бири бир неча кун мобайнида икки минг сўмдан ошиқроқ қўшимча даромад қилади. Саломатликнинг ноинсофсизларча баҳоси ана шу. Ноинсофликнинг яна бир томони шундаки, ҳеч қандай ҳужжатларда кўзда тутилмаган харажат учун раис бир амаллаб пул топиши, қолаверса, бу қинғир ишни ревизорлардан яшириш йўлларини ахтариши ҳам керак.

Хўш, азиз ўртоқлар, нима бўляпти ўзи? Зарарли муҳитдаги иш учун тўланадиган ҳаққа қизиққан айрим ходимлар кунма-кун заҳарли ҳавода тер тўкиб, ўзларига ўзлари касаллик орттириб оладилар, беихтиёр қариндош-уруғлари ва қўни-қўшниларини, чор атрофдаги табиатни заҳарлайдилар. Бошқалар бўлса худди ана шу пайтда буларга йўқ ердан пул ундириб, колхоз маблағи билан лўттивозлик қиладилар. Яна шундайлар ҳам борки, улар заҳарли химикатнинг ўрнини босадиган янги дориларнинг арзон ва безарар эканлигини турли жойларда исботлаш, ишонтириш билан овора. Тўртинчи тоифа одамлар бўлса, бундайларга тубандаги ҳужжатлар сингари иншолар битишади:

ДОВДИРНОМА БЮРОКРАТИК РЕЗОЛЮЦИЯ (Ўзбекистон ССР Фанлар академияси Химия институти олимларининг ўз препаратлари тақдири тўғрисидаги талабномасига «Узсельхозхимия» жавобидан): «УДМ сериясида дефолиант Давлат химия комиссияси томонидан қишлоқ хўжалигида қўлланиш учун рухсат этилган ва 1981 йилдан бери ғўза дефолиациясида кенг қўлланилмоқда. Ана шу айтилганлар муносабати билан (автор таъкиди) УДМ типидаги препаратларни ишлаб чиқаришга жорий этиш 1986-1990 йилларда планлаштирилмаётир. Бирлашма раисининг ўринбосари Н. Я. Бармотин».

Ана шу айтилганлар муносабати билан... Шу ўринда савол туғилади — нима сабабдан бамаъни хулосага мана бунақа бемаъни ёзишма рўкач қилиниб, ҳеч нарса бўлмагандай ишни давом эттириш мумкин?

Ушбу ёзишмада ўзига хос бир ифода борлигига қўшилсангиз керак. У муаммо бориб тақалган қоғозбозлик —бюрократизмнинг боши берк кўчасини шундоққина акс эттириб турибди. Идоравий манфаат нуқтаи назаридан фойдали бўлган заҳар ер ва ҳавонигина эмас, худди шу идоранинг виждонини ҳам заҳарламоқда.

Владимир СОКОЛОВ.
(«Литературная газета»нинг 1986 йил 31-сонидан).

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИДА

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ўқувчиларга таълим бериш ва уларни коммунистик руҳда тарбиялашдаги хизматлари учун Наманган область Уйчи районидаги 19-ўрта ҳунар-техника билим юртининг директори ўртоқ Аниса Аҳмедовна **Аҳмедовага** «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган халқ маорифи ходими» фахрий унвони берди.

* * *

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ўқувчиларга таълим бериш ва уларни коммунистик руҳда тарбиялашдаги хизматлари учун Бухоро область ҳунар-техника таълими бошқармасининг бошлиғи ўртоқ Даврон Ҳафизович **Қурбонов**ни Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Фахрий ёрлиғи билан мукофотлади.

ТАШВИШЛИ СИГНАЛ

ИШГА ТУШИРИЛДИ-Ю... РЕМОНТТАЛАБ

«Тошкент трактор заводи» бирлашмасида ремонт-қуйилма ишлаб чиқариш цехининг биринчи навбати январда ишга туширилганди. План маҳсулотларини ишлаб чиқара бошлашга тайёргарлик кўриш учун мўлжалланган ярим йиллик фурсат тугади. Шу вақт ичида металл эритиш, уни қолиплашни ўрганиб олишди. 60 тонна пўлат қуйилма ва рангли металл қуйилмаси берилди. Энди эса бир ой ичида ўтган кварталга нисбатан уч баравар кўпроқ маҳсулот бериш керак. Лекин унга эришиб бўлармикан?

Заводда «Узтрансспецстрой», «Узпромвентиляция», Ўзбекистон ССР Монтаж ва махсус қурилиш ишлари министрлиги 93-махсус трестининг Қибрай механизациялашган колоннаси қуюв цехини хафа қилганлар сифатида тилга олишмоқда...

Киши ҳайрон қолади. Камчилик устига камчиликлар билан ушбу печ қандай ишлаб турган экан? Камчилик билан топширилган ва шундайлигича қабул қилиб олинаверган-да.

Масалан, «Узтрансспецстрой» бутун бир участка сув таъминоти системасини ётқизмаган. Рационализация қилишган эмиш. Бунинг натижасида пудратчи дастлабки сметага нисбатан харажатлар камайтирилганлиги учун мўмайгина фойда олгану, эндиликда системада керакли босим йўқ.

«Узтрансспецстрой» инженерлари шундайин ҳам иш кетаверади, деб ишонтирмоқчи бўлишади. Лекин буюртмачи-завод уларнинг рационализаторлик таклифларидан норизо бўлиб, уни Бутуниттифоқ ихтирочилар ва рационализаторлар жамиятининг республика кенгаши муҳокамасига қўйди. Бундан ҳали натижа чиқмасидан қўшимча насос ўрнатиб беришди. Лекин хавфсизлик техникасининг талабларига мувофиқ, тез орада шу насосни тўхтатиб қўйишга тўғри келди ва қуюв цехи сувсиз қолди.

Қурувчилар бир неча кунда қувурариқни ётқизиб беради ҳам дейлик. Хўш, шунда қуйилмалар чиқаверадими? Йўқ, чиқмайди.

Битказилмаган вентиляция ва ҳанузгача топширилмаган кислород станцияси каби «майда» ишлар қалашиб ётибди. Шу ишларни қишгача битириб беришмоқчи эмиш. Лекин қуйилма ҳозир керак-ку...

Қуруқ қум омбори учун мўлжалланган кўп метрли минора каби бемаъни иш ёнидан индамай ўтиб кетиб бўлмайди. Миноралар бўш ётибди. Нима учун бўш ётганлигига республика Қурилиш министрлиги 4-бош пудратчи трестининг 281-механизациялашган колоннаси жавоб бериши керак. Қуруқ қум омборидаги гидроизоляция сифатсиз қилинганлигидан... икки метргача сизот сув кўтарилган. Ундан нарида сапсариқ қум тоғ-тоғ бўлиб очиқ ҳавода ётибди. Икки минг тонна қум тўкилган. Ҳар бир минора шунга беш баравар кўп қум сиғдириши керак эди. Кузга бориб, ёмғир қуйиб берганида томошани кўраверасиз! Қуюв цехини қум билан таъминлаб туриш бағоят қийинлашиб кетади.

Лойиҳачилар вагонларни бўшатишдан то қумни омборларгача етказиш тўла автоматлаштирилишини кўзда тутганликларига қарамай, ҳозир вагонлар қўлда бўшатиляпти.

Завод тайёр объектларда ремонт ишларини бажариш учун қурувчиларни кутмоқда. Улар келиб чала ишларни битириб беришади. Шундан кейингина машинасозларга зарур қуйилма тайёрлаб чиқариш мумкин бўлади.

Июль — ёш қуюв заводи планни қанчалик бажарганлиги учун ҳисоб бериши керак бўлган биринчи ойдир. Қуюв заводининг иккинчи навбати ишга туширишга тайёрланмоқда. Бу ерда Ивано-Франковскдан келган монтажчилар яхши ишлашмоқда. Улар автомат қолиплаш линиясини ишга тушириш ва созлашга киришдилар. Нормаларга мувофиқ, бу иш учун уларга 8 ой берилган, инженер Л. Андреишин бошчилигидаги бригада октябрга борибоқ, яъни муддатидан икки баравар барвақт дастлабки қуйилма беришни ваъда қилди. Ибрат олса арзигудек мисол!

Учинчи қолиплаш линияси ҳам ишга туширилмоғи керак. Лекин унинг учун машина-ускуналар етишмаяпти. Буюртмачи билан «Автолитмаш» заводи ўртасида неча ойлардан бери хат бориб хат келиб туради. Маҳсулот етказиб берувчилар бўйинларидаги қарзни қайтаришни, яна бир созловчилар бригадасини юборишни ваъда қилишяпти-ю, лекин вақт ўтиб бормоқда.

Бу ерда иккинчи навбат ишга туширилгач, трактор моторлари учун цилиндрлар тайёрлаш йўлга қўйилмоғи лозим. Бу цилиндрлар қуйилма тайёрлашда энг мураккаб блокдир.

Лекин ҳозирча, термик печь монтажи тўхтаб турибди. Унга деталлар етишмаяпти. Бу деталларни шу ердаги қуюв цехида тайёрлаш керак. Цех эса боя айтилган сабабларга кўра, тўхтаб турибди.

Турдош корхоналар — Тошкент ва Чирчиқ қишлоқ хўжалик машинасозлиги корхоналарининг қуювчилари, «Технолог» илмий ишлаб чиқариш бирлашмаларининг моделчилари бироз ёрдам бериб юборишяпти. Лекин бу билан ишни ҳал қилиб бўлмайди. Турдош корхоналарнинг ўз планлари ва ўз вазифалари бор ва булар оз эмас.

Бирдан-бир оқилона йўл ҳар ким қилиши лозим бўлган ишни бажаришидан иборатдир. Буюртмачи ҳам, маҳсулот етказиб берувчи ҳам, қурувчи ҳам шундай қилиши керак. Иккинчи навбат ишга туширилишига ярим йилдан камроқ вақт қолди. Наҳотки, у ҳам битиши билан яна ремонтталаб бўлса?

Н. ШУЛЕПИНА,
ЎзТАГ мухбири.

ЯКШАНБА САҲИФАСИ

БОЛАЛАР — БИЗНИНГ КЕЛАЖАГИМИЗ

СОВЕТ ТУРМУШ ТАРЗИ

БИР ОИЛАДА БЕШ МИЛЛАТ ВАКИЛИ

Зулфиқор Булбулов Тожикистон ССРнинг жануб томонида истиқомат қилади. У Қумсангир районидаги В. И. Ленин номли колхоз паррандачилик фермаси мудири.

Зулфиқорнинг ота-онаси 30-йилларнинг бошида Помирдан Вахшга — воҳа суғориш тармоқлари қурилишида меҳнат қилиш учун кўчиб келишганди. Бу қурилиш ўша даврда мамлакатдаги энг улкан объект бўлиб, турли миллат вакилларини ўзига оҳанрабодай тортганди. Воҳа ана шу биродар, дўст қўллар туфайли мамлакатда пахта етиштирадиган йирик зоналардан бирига айланди. Бу қурилишда иштирок этиш учун вақтинчалик келган одамларнинг аксарияти бунда бир умрга яшаб қолишди. Вахш воҳасида ҳозирда ўша дастлабки қурилишларда ишлаган турли миллат кишиларининг фарзандлари, набиралари қўлни-қўлга бериб, иноқ яшамоқдалар ва меҳнат қилмоқдалар. Булар — тожиклар, руслар, ўзбеклар, украинлар, қирғизлар, туркманлар...

Зулфиқор Булбулов бундан 27 йил илгари осетин Римма Кесановага уйланган эди. Римманинг ота-онаси ҳам Вахш воҳасини ўзлаштириш ишлари бошланган дастлабки пайтда бу ерга келиб қолишган. Улар ҳам ишни қурувчиликдан бошлашган эди. Бора-бора деҳқончиликка меҳр қўйдилар ва пахта етиштира бошладилар.

Римма Кесанова лаборант-рентгенолог мутахассислигини эгаллади. Ҳозирда у колхоз шифохонасида ишламоқда.

...Римма Зулфиқорга бир йўла ҳам қиз, ҳам ўғил инъом этди. Фотима ва Ҳусан оила қувончи бўлиб, вояга етдилар. Ҳусан ҳозир колхоз паррандачилик фермасида механик бўлиб ишлайди. Унинг умр йўлдоши Зуҳра эса ҳамшира. Зуҳранинг отаси — ўзбек, онаси — рус.

Фотима украин йигит — Тарас Балабанга турмушга чиққан.

Яқинда Зулфиқор Булбуловнинг 55 ёшлигини нишонладилар. Уни ўғил ва қизи, келин-куёвидан тортиб, набираларигача, бутун колхоз аҳли табриклади. Улар яшайдиган колхоз ҳам интернационал хўжалик. Бунда 27 миллатга мансуб киши истиқомат қилади. Дастурхонга грузин кабоби, туркман қимизи ва украин таомлари тортилди. Бу ажойиб хонадонда узоқ вақт тожик, ўзбек, рус қўшиқлари янграб турди.

Ҳафиз САЙФУЛЛАЕВ.
(АПН).

КИЧКИНТОЙЛАРГА ЎҚИБ БЕРИНГ

ТИНЧЛИК ЙИЛИ

Қўшиқ

Халқаро Тинчлик йили
Куйланади дилларда,
Меҳнат, бахту-саодат,
Мадҳи янграр элларда,
Тинчлик ишига доим
Ўз ҳиссамни қўшаман.
Орзуларим завқидан
Севинчларда жўшаман.

НАҚОРАТ

Мақсадимиз тинчликдир,
Омон бўлсин ҳар одам.
Асло уруш бўлмасин,
Тинч яшасин кенг олам.
Жаҳон тинчлик фондига
Мен ҳам актив аъзоман.
Дунё харитасига
Тинчлик сўзин ёзаман.
Дўстлар учун беғубор
Тилагимиз, кўнглимиз.
Қуёш бўлиб ёритар
Доҳий Ленин йўлимиз.

НАҚОРАТ

Мақсадимиз тинчликдир,
Омон бўлсин ҳар одам.
Асло уруш бўлмасин,
Тинч яшасин кенг олам.

Саодат ТОЖИ.

КЎСАКЖОН НИМА ДЕЙДИ

— Ҳой, Кўсакжон,
Кўсакжон.
Очиласан
Айт, қачон!
Кўрсам дейман
Юзингни!
Терсам дейман
Ўзингни!!
— Ҳой, болакай,
Кут андак,—
деди менга
Кўк кўсак.—
Очолмайман
Юзимни.
Олмасанг шу
Сўзимни;
Бориб бобонг
Ёнига,
Оро кириб
Жонига,
Ёрдам берсанг
Эрта-кеч,
Аямасдан
Меҳринг ҳеч,
Очиламан,
Кўрасан.
Шунда қувнаб
Терасан...

Дилмурод ШОКИРОВ

БИЗГА ЁЗАДИЛАР

АРДОҚ

Марғилондаги 8-боғча-ясли шаҳарнинг энг хушманзара ерига жойлашган. Бу ерда меҳнаткашларнинг тўрт юзга яқин фарзанди тарбияланади. Улар атрофида С. Нишонова, И. Асланова, Х. Эмирсанова сингари меҳрибон ва малакали тарбиячи, энагалар ҳамиша парвона.

Мамлакатимизда амалга оширилаётган мактаб ислоҳоти талабларига кўра боғчада экспериментал-тайёрлов группаси ташкил этилган. Махсус план асосида олиб бориладиган машғулотларда кичкинтойларга ўқиш, ёзиш ҳамда оддий арифметик амаллар ўргатилмоқда. Бунда мураббиялар кўпроқ ўйинчоқ ва кўргазмали қуроллардан кенг фойдаланмоқдалар. Шуниси аҳамиятлики, дарслар рус тилида олиб борилади. Бу эса фарзандларимизнинг улуғ тилни ёшликдан мукаммал ўрганишларига кўмаклашмоқда. Шунингдек, боғчада катта группадаги болаларга йўл ҳаракати қоидалари ҳам ўргатилмоқда.

А. ҚУТБИДДИНОВ.

ҲАММАСИ — ЭРКАТОЙЛАРГА

Андижон областидаги Комсомолобод районида кейинги йилларда 1264 ўринли учта мактаб, 180 ўринли иккита боғча-ясли биноси бунёд этилиб, фойдаланишга топширилди. Мактабларaро ўқув-ишлаб чиқариш комбинатлари, музика, спорт мактаблари ташкил қилинди.

Бу йил мактаб ўқувчилари ёзги таътилни мароқли ўтказишлари учун барча тадбирлар амалга оширилди. Жумладан, Сирдарёнинг чап соҳилига жойлашган хушманзара «Мингчинор» пионерлар лагерида ҳар сменада уч юздан ортиқ ўғил-қиз ёз гаштини сурмоқда. Улар мириқиб дам олишлари учун бу ерда ҳамма нарса муҳайё.

А. МУҚИМОВ.

* * *

Шунингдек, газетхонлардан **С. Тиллаев** (Қашқадарё), **С. Хонназаров** (Самарқанд), **Д. Турсунов** (Навоий), **А. Хўжамбердиев** (Наманган), **Ш. Муродов, Д. Ғуломова** (Тошкент) ва бошқалар редакцияга турли мавзуларда хат-хабарлар йўллашган.

САНЪАТ ОЛАМИДА

ГАСТРОЛЛАР ТУГАДИ

Хабаровск давлат музикали комедия театрининг республикамиздаги гастроллари ажойиб музика байрамига айланиб кетди. Икки ярим ой мобайнида республика меҳнаткашлари Узоқ шарқликлар санъати билан танишдилар.

Бу коллектив 13 йил муқаддам биринчи бор Ўзбекистонга келган эди. Ўтган давр мобайнида театрнинг репертуари янгиланди ва кенгайди. Гастроль кезида тўққизта спектакль намойиш этилди. Улар орасида Б. Александровнинг «Малиновкада тўй», И. Кальманнинг «Цирк маликаси», Ж. Оффенбахнинг «Герцогиня Герольштейнская», В. Соловьев-Седойнинг энг яхши ашулаларидан ташкил топган «Ўн саккиз ёшлигим» асарлари бор эди. Тошкент саҳнасида Узоқ Шарқ санъаткорлари «Зошченко асарлари руҳида» комедия-фарси премьераси ҳам бўлди.

Ижодий коллективнинг Тошкент, Самарқанд, Навоий, Бухоро, Хива, Зарафшон, Чирчиқ, Янгийўлдаги спектаклларини юз мингга яқин киши томоша қилди. Артистлар қишлоқ меҳнаткашлари ҳузурида ҳам концертлар қўйиб бердилар. Ўзбек заминида кўрсатилган спектакллардан тушган маблағларнинг бир қисмини артистлар Чернобиль АЭСидаги авария оқибатларини тугатиш фондига, 904-счетга ўтказдилар.

Гастроль сўнггида Хабаровск театрининг артистлари катта концерт қўйиб томошабинлар билан хайрлашдилар. **(ЎзТАГ).**

ТОШКЕНТ ТЕАТРИГА ОЛҚИШЛАР

БОКУ (ТАСС мухбири Л. Гольдштейн). «Раҳмат, тошкентликлар!» — «Бакинский рабочий» республика газетаси ана шундай рубрика остида ўзбек труппаси — М. Горький номли давлат рус академик драма театрининг спектакллари тўғрисида томошабинларнинг фикр-мулоҳазалари баён этилган хатларни босиб чиқарди. Ушбу театр гастроллари Озарбайжон пойтахтида ниҳоясига етди.

Меҳмонларнинг ижодий ҳисоботи бир ой давом этди, ҳар бир постановкада зал томошабинлар билан лиқ тўла эди. Гастроль давомида 44 спектакль намойиш этилди, бу томошаларга 45 минг бокулик келди. Ўзбекистонлик артистлар меҳнат коллективлари ҳузурида, Каспий денгизида, нефть тошлари устида қурилган шаҳарчада ўз спектаклларини кўрсатдилар, ҳарбий денгизчилар билан учрашдилар.

Тошкент театри гастролларини батафсил шарҳлаган матбуот органлари ижодий коллективнинг замонавий мавзуни ўзлаштиришдаги ютуқларини таъкидлаб ўтди. В. Шукшиннинг «Хўроз уч қичқиргунча», А. Чхаидзенинг «Учдан олтигача», А. Гельманнинг «Зинуля», Л. Разумовскаянинг «Заминсиз боғ» спектакллари катта муваффақият қозонди.

Тингланг, томоша қилинг

3 АВГУСТ, ЯКШАНБА

ТВ

МОСКВА-I. 9.00 — «Время». 9.45 — Ритмик гимнастика. 10. 15 — «Спортлото». 10.25— «Будильник». 10.55 — «Совет Иттифоқига хизмат қиламан!». 11.55 «Тонгги почта». 12.25 — «Саёҳатчилар клуби». 13.25 — «Музикали киоск». 13.55 — Қишлоқ янгиликлари .14.55 — «Қалбга яқин қўшиқлар». 15.40—Ҳужжатли фильм. 16.35 — Фильм-концерт. 17.05 — «Бизнинг хонадонимиз». 17.50 — Спорт разминкаси. 17.55 — Ҳужжатли фильм. 18.50 — Халқаро панорама. 19.35 — Мультфильм. 19.45 — «Қизил бодрезак». Бадиий фильм. 21.30 —«Время». 22.05 — Ҳужжатли фильм. 23.15 — Янгиликлар.

МОСКВА-II. 9.00 — «Зарядкага сафланинг». 9.20 — «Мўмай пуллар». Бадиий фильм. 10.45 — Озарбайжон телевидениесининг программаси. 11.45 — «Рус тили». 12.15 — «Йигитга етмиш ҳунар оз». Бадиий фильм. 13.25 — «Фан ва турмуш». 13.55 — Мультфильм. 14.15 — Концерт. 14. 45— «Дала ҳовлидаги воқеалар». Бадиий фильм, 7-серия. 15.40 — Мухбирларимиз ҳикоя қиладилар. 16.10 — Реклама. 16.15 — Киноафиша. 17.15 — «Терговни билимдонлар олиб боради». Телеспектакль. 18.50 — Мультфильм. 19.00 — Ҳужжатли фильмлар. 19.40 — Жаҳон музика маданияти хазинасидан. 20.30 — «Хайрли тун, кичкинтойлар!» 20.45 — Ҳужжатли фильм. 21.15 — Халқ куйлари. 21.30 — «Время». 22.05 — «Муҳаббат сезгиси». Бадиий фильм.

ТОШКЕНТ-I. 7.30 — Ритмик гимнастика. 7.50 — Ҳужжатли фильм. 8.20 — «Тонгги тароналар». 8.30 — «Ахборот». 8.50 — Ҳужжатли фильм. 9.00 — «Время». 9.40 — «Биргаликда куйлаймиз». 10.05 — «Истеъдод». 10.25 — Болалар учун фильм. 10.45 — «Мандат». Бадиий фильм. 12.05 — «Биз тинчлик истаймиз». Музикали программа. 13.05 — «Муқаддас Сусанна ёки усталар мактаби». Спектакль. 14.50 — Реклама. 18.05 — «Китоб—бизнинг дўстимиз». 19.00 — «Бугун—Темирйўлчилар куни». 19.30 — Ахборот». 19.45 — Илмий-оммабоп фильм. 20.15 — Телефильм. 20.30 — «Ахборот». 20.50 — Концерт. 21.30 — «Время». 22.05 — «Инсон ва замин». 22.35 — Телеминиатюралар.

ТОШКЕНТ-II. 16.00— Қирғизистон телевидениесининг программаси.

Р

БИРИНЧИ ПРОГРАММА 8.30 — Янги музикали ёзувлар. 9.15 — «Табассум». 10.15 — «С добрим утром!». 11.30 — Радиотингловчиларнинг талабларига биноан концерт. 12.10 — «Ишчинома». 12.40 — Шахмат. Жаҳон чемпионати. 13.00 — «Чорвадор». 13.30 — «Темирйўлчилар. Сизлар учун». 14.00 — Қишлоқ хўжалик ходимлари учун эшиттириш. 15.40 — «Имон». Спектакль. 17.20— Халқ қўшиқлари гулдастаси. 18.15 — «Илмий-техника тараққиёти учун курашда». 18.30 — Дўстларимиз эстрадаси. 19.25 — «Ёшлик». 20.50 — Халқаро кундалик. 21.00 — «Табассум». 22.30 — Темирйўлчилар учун концерт. 23.30 — Дам олиш концерти.

Кириш имтиҳонлари бошланди

ФОТОРЕПОРТАЖ

Шу кунларда олий ва ўрта махсус ўқув юртлари бирам гавжум, бирам гавжумки... Ёзги каникулга чиқиб мириқиб дам олаётган ёки қурилиш отрядларида ишлаётган студентларнинг йўқлиги ҳам билинмайди. Ҳамма ерда абитуриентлар. Кечаги мактаб ўқувчиси ҳам, ишлаб чиқаришда обдон чиниқиб меҳнатда тобланган қиз ҳам, армияга чақирилиб Афғонистон Демократик Республикасида интернационал бурчини адо этаётганлар сафида хизматни ўтаб қайтган анави хушмўйлов йигит ҳам бирдек ҳаяжонда. Бундай ҳаяжонли дамларни республикамиз студентлари сафига қўшиладиган 65 минг йигит-қизнинг ҳар бири бошидан кечиради.

Сентябрь тонготаридаги биринчи қўнғироқ Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш инженерлари институтининг 1675 нафар янги студенти учун беқиёс, бемисл бўлиб туюлса ажаб эмас. Қабул комиссиясига шу ерда ўқиш истагида бўлган ёшлардан уч мингга яқин ариза тушди. Билимлар синови масъулиятиданми, ҳаяжонданми, имтиҳонга тайёрланаётганлар иссиқни ҳам сезмаётгандай. Кимдир конспектини, кимдир дарсликларни варақлайди. Абитуриентлар рўйхатидаги фамилиясига тикилиб ич-ичидан хурсанд бўлаётганлар ҳам бор (учинчи сурат). Ана имтиҳон бўлаётган аудиториядан кулиб чиққан ўспиринни бир пастда ўраб олишди.

Бу ерда биринчи имтиҳон математикадан эди (иккинчи ва тўртинчи сурат). Уч йилдирки, институтда ёзма ишларни электрон-ҳисоблаш машиналари ёрдамида текширишмоқда. Биринчи суратда — программачи-инженер У. Йўлдошева билан профессор А. Ғафуров «ақлли машина»ни синовга тайёрламоқдалар.

В. Молгачев фотолари.

БЎШ ВАҚТ — ХУШ ВАҚТ ● БЎШ ВАҚТ — ХУШ ВАҚТ ● БЎШ ВАҚТ — ХУШ ВАҚТ ●

ЧИМЁН ЭТАКЛАРИДА

Тошкент меҳнаткашлари Чимён тоғи бағрида кўнгилли дам олишни ёқтириб қолишди. Қарийб етти йилдан бери шаҳарликларни уюшган ҳолда тоққа олиб чиқиш ташкил этилмоқда. Дастлабки йиллари Чимёнда меҳнаткашларга маданий-маиший хизмат кўрсатиш замон талаблари даражасида эмасди. Кейин тоғ ҳавосидан баҳра олиб, момиқ қор узра чанғи-чана учишга ҳавас ортиб, дам олувчилар сафи кенгайиб бораётганлиги туфайли бундай хайрли ишга алоҳида эътибор берила бошланди.

Ҳозир Чимён зонасида дам олиш кунларини хушвақт ўтказиш учун барча имкониятлар бор. Чунончи Тошкент шаҳар савдо бошқармаси турли магазинлар очиб, маданий ва озиқ-овқат моллари савдосини йўлга қўйган бўлса, умумий овқатланиш шаҳар бошқармаси моҳир пазандалар хизматини ташкил этди. Илгари сафарга отланганлар ўзлари билан тушлик овқатларини кўтариб чиқишга мажбур бўлардилар. Эндиликда эса бостирма усулида тикланган ошхонада овқатланиш йўлга қўйилган. Чимёнда ичкиликбозликнинг ҳар қандай кўринишлари барҳам топган бўлиб, дастурхонларга турли муздек ичимликлар ва шарбатлар тортилаётгани диққатга сазовор бўлмоқда.

Тошкент шаҳар маиший хизмат кўрсатиш бошқармаси ходимлари ҳам дам олиш кунларининг вақтичоғлик билан ўтишига ўз ҳиссасини қўшиб келмоқда. Бу ерда очилган ижара пунктларида чана-чанғи бериш хизмати йўлга қўйилган. Қияликларда очилган медицина пунктлари кутилмаганда лат еган кишиларга тиббий ёрдам кўрсатиб туради. Бундан ташқари очиқ саҳналарда ҳаваскорлик ансамбллари иштирокчилари чиқишлар қилишади. Жамоатчи тренерларнинг чанғида машқ қилиш борасида бераётган йўл-йўриқлари ҳам кўпчиликка маъқул тушмоқда.

Шуни айтиш керакки, аввалги йиллар меҳнаткашларга транспорт хизмати кўрсатиш «Ташглавпассавтотранс» зиммасида эди. Тоққа чиқишга шайланган кишилар учун 50—60 автобус ажратиб берилардилар, натижада уч ой мобайнида ўртача 100 минг кишининг Чимёнда дам олишини таъминлашга имконият бор эди. Бу йилдан бошлаб ишчи-хизматчиларни Чимёнга йўллаётган ишлаб чиқариш корхоналари ўз транспорт воситаларидан фойдалансинлар, деган кўрсатма бўлди.

Афсуски, бундай практика ўзини оқламаяпти, боиси, саноат корхоналарининг автобуслари тоққа чиқишда техник жиҳатдан дош беролмаяпти. Бунинг устига, ҳайдовчилар тоққа бир марта чиқиб тушиш учун ҳафталик ёнилғи запасини сарфлашга мажбур бўляпмиз, деб нолишмоқда. Оқибатда меҳнаткашлар оммавий дам олиши ҳам шунга яраша — мавсум мобайнида 20 мингга яқин кишини ташкил этди.

Май ойидан Чимённинг яшилга бурканган жойларида ҳордиқ чиқариш йўлга қўйилди. Қир-адирлардаги лолазорлар, суви мавжланиб турган Чорвоқ денгизи соҳилларида бўлиш, кўпчиликни хушнуд этиб, завқ бағишламоқда. Июнь ойидан бошлаб, ишлаб чиқариш корхоналари ўзларининг дам олиш зоналарида ҳордиқ чиқаришни йўлга қўйишди. Биз эса, у ерларда ҳам меҳнат аҳлининг мароқли дам олиши учун қанчалик шарт-шароитлар яратилганлигини назорат қилиб турибмиз.

Қиш ғамини ёзда е, деганларидек меҳнаткашлар узлуксиз дам олишини таъминлаш учун ҳозирдан кузги-қишки юмушлар ҳақида ўйлашимиз керак.

Х. ҲОЖИЕВ,
Тошкент шаҳар Совети ижроия комитети меҳнаткашлар дам олишини ташкил этиш бўлими бошлиғи.

СПОРТ ● СПОРТ ● СПОРТ ● СПОРТ ● СПОРТ ● СПОРТ ● СПОРТ ● СПОРТ ● СПОРТ ●

КАСПАРОВ — КАРПОВ БАҲСИДА

ЗЎРЛАР ҲАМ... ЯНГЛИШАДИ

Жаҳон биринчилиги учун Лондонда давом этаётган реванш-матчнинг иккинчи партияси Г. Каспаров (оқлар)нинг 41-юришидан сўнг шундай вазиятда кечиктирилган эди:

Оқларнинг бир пиёдаси ортиқ. Бунинг устига уларнинг йўли очиқ, қўшалоқ икки пиёдаси бетўхтов фарзинга йўрғалайман деб турибди. Қора шоҳнинг йўлини оқ рух кесиб қўйган. Бу афзалликларнинг ҳаммаси бир бўлиб, кўпчилик шарҳловчиларни «оқлар ютиши керак» деган хулосага олиб келган эди.

Аммо доналарнинг озлиги ва қора сипоҳларнинг активлиги ҳимоя ресурслари тугамаганидан далолат берарди. Буни жаҳон экс-чемпиони А. Карпов амалда исботлади:

41... Лf2+ (ёзиб қўйилган юриш) 42. Крd3 (агар оқлар 41. Л:а6нинг ўрнига 41. Кb5+ қилиб, сўнгра пиёдани олганда, ҳозир шоҳини е3га юра оларди). 42... Кd6! 43. Ла7+ Кре6 44. Лh7e4+ 45. Крс3 Кb5+ 46. Крс4 К:а3+ 47. Крd4 Л-h2 48. Лh6+Крd7 49. Кd5 h4. 50. Л:h4 Л:h4 51. gh g3 52. Кf4 Кс2+ ва томонлар дуранга имзо чекдилар. Ҳа, зўрлар ҳам янглишадилар!

Учинчи партия ҳам фарзин олдидаги пиёдани икки ҳол олға суриш билан бошланди. Қора доналарни бошқарган жаҳон чемпиони иккинчи юриши билан харифини яна Грюнфельд ҳимоясига ўтишга таклиф этди. Карпов кўнмади. Каспаров билганидан қолмай, қора филини бурчакдан чиқарди. Оқлар ҳам шоҳи ёнидаги филини шу таҳлитда ўйинга киритишни маъқул кўрди. Натижада бу ҳимоя усулининг кейинги йилларда таркиб топган ёрдамчи вариантларидан бири юзага келди.

Оқлар олтинчи юришда марказдаги бир жуфт пиёдани алмаштириб юборгач, вазият одатий кескинликдан холи бўлиб, кураш соф маневрли хусусият касб этди. Ўн бешинчи юришни ҳисобга олмаганда томонлар доналарни жуда тезкорлик билан ҳаракатга келтириб туришди.

Осойишта позицияларда Карпов нечоғли маҳорат соҳиби эканлиги мухлисларга аён. Ушбу матчнинг иккинчи партияси бу борада жаҳон чемпиони ҳам нималарга қодир эканлигини кўрсатди: фарзинини олти соат мобайнида чигалликларни жуда қийинчилик билан бартараф этиб туришга мажбур қилди..

Дастлабки йигирма беш юришдан сўнг тахтада вужудга келган ҳолатни мутахассислар оқлар учун ҳиёл яхшироқ, деб баҳоладилар. Лекин қоралар қароргоҳида биронта ҳам сезиларли заифлик кўринмасди. Карпов рухлари билан ягона очиқ йўлни эгалламоқчи бўлди. Аммо бу нарса узоққа бормади. Каспаров бир жуфт руҳни алмаштиргач, иккинчи оқ рухнинг еттинчи горизонталидаги мавқеининг ҳам мустаҳкамлигини аста йўқота бошлади. Барча доналарни ҳимояга шайлаб олган қоралар ортиқча хавф-хатар туғдириш деярли мумкин бўлмай қолди. Ўттиз бешинчи юришда томонлар учинчи бор битимга имзо чекдилар.

Шундай қилиб, баҳснинг биринчи ҳафтаси ҳисобдаги дастлабки мувозанатни буз-мади — 1,5:1,5. Регламентга кўра, эртага ўйналадиган навбатдаги — тўртинчи партия жаҳон чемпиони Г. Каспаровнинг юриши билан бошланади.

М. МУҲИДДИНОВ,
«Совет Ўзбекистони» шахмат шарҳловчиси.

Редактор
Л. ҚАЮМОВ.

РЕКЛАМА * ЭЪЛОНЛАР

Ўзбекистон ССР Ҳунар-техника таълими давлат комитетининг
ТОШКЕНТ ШАҲРИДАГИ
32-ЎРТА ҲУНАР-ТЕХНИКА БИЛИМ ЮРТИ
8—10 синф ҳажмида маълумоти бўлган йигит ва қизларни
ҚУЙИДАГИ ИХТИСОСЛИКЛАР БЎЙИЧА

ЎҚИШГА ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

Қандолатчи, новвой, совутиш қурилмалари ремонти ва уларга хизмат кўрсатиш бўйича механик, нон ёпиш саноати машина ва ускуналарининг созловчилари, саноат ускуналарининг ремонтчи-слесарлари (нон заводлари учун).

ЎҚИШ МУДДАТИ 10 синф маълумоти билан бир йил, 8 синф маълумоти билан икки йил.

Билим юртига 8 синф маълумоти билан қабул қилинганлар 3 маҳал бепул овқат, формали кийим-бош, яхши жиҳозланган ётоқхона билан таъминланади. Ишлаб чиқариш практикаси вақтида ўқувчилар иш ҳақининг 50 проценти миқдорида пул мукофоти оладилар.

Билим юртига 10 синф маълумоти билан қабул қилинганларга ойига 30 сўмдан стипендия берилади. Республика районларидан келган йигит ва қизлар яхши жиҳозланган ётоқхона билан таъминланадилар.

Ўқиш вақти меҳнат стажига қўшиб ҳисобланади.
Билим юрти қошида кечки мактаб ишлаб турибди. Турли спорт секциялари, бадиий-ҳаваскорлик ва бошқа тўгараклар мавжуд.

Билим юртини битирганлар малакали ихтисос эгаси сифатида «ЎРТОҚ» КОНДИТЕР ФАБРИКАСИГА, «ТАШКЕНТХЛЕБ» ИШЛАБ ЧИҚАРИШ БИРЛАШМАСИГА, бошқа шаҳарлардан келганлар эса ўзларининг яшаш жойларидаги корхоналарга ишга юбориладилар.

БИЛИМ ЮРТИНИ АЪЛО БАҲОЛАР БИЛАН БИТИРГАНЛАРГА ЎРТА ВА ОЛИЙ ЎҚУВ ЮРТЛАРИГА КИРИБ ЎҚИШ УЧУН ЙЎЛЛАНМА БЕРИЛАДИ.

Билим юртига кириш учун қуйидаги ҳужжатлар лозим бўлади: билим юрти директори номига ариза, маълумоти ҳақидаги гувоҳнома ёки аттестат, паспорт ёки туғилганлик ҳақидаги гувоҳнома, турар жойидан справка, медицина справкаси (086/V формада), 6 дона 3х4 см. ҳажмидаги фотосурат.

Билим юрти адреси: Тошкент шаҳри, Куйбишев райони, Гёте кўчаси, 52-уй (21, 49э-автобусларнинг «2-нон заводи», 3, 23, 29-трамвайларнинг «Фонтанная кўчаси» бекатлари).

ЎЗБЕКИСТОН ССР СОЦИАЛ-ТАЪМИНОТ МИНИСТРЛИГИ
Ўзбекистон инвалидлар меҳнат қобилиятини экспертиза қилиш ва тиклаш илмий-тадқиқот институти вакант вазифаларга

КОНКУРС ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

Меҳнат қобилиятини қайта тиклаш ва функционал диагностика бўлими **катта** (медицина фанлари кандидати) ва **кичик илмий ходимлар** (2 ўрин);
қишлоқ хўжалигида ишга жойлаштириш (2), врач-меҳнат экспертизаси (2), клиника-эксперт бўлими (2) **кичик илмий ходимлар.**
Конкурс муддати — 19 августгача.
Мурожаат учун адрес: Тошкент шаҳри, Механическая кўчаси, 5-«а» уй.

●

Ўзбекистон ССР Соғлиқни сақлаш министрлигининг
КАРДИОЛОГИЯ-ИЛМИЙ ТАДҚИҚОТ ИНСТИТУТИ
вакант вазифаларга

КОНКУРС ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

диагностиканинг янги методларини ишлаб чиқиш лабораторияси бўйича: **мудир, катта ва кичик илмий ходимлар, артериал гипертония** (2);
кичик илмий ходимлар.
Конкурс муддати — 19 августгача.
Мурожаат учун адрес: 700109, Тошкент шаҳри, Форобий кўчаси, 2-уй.

Театр

ҲАМЗА НОМИДАГИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ АКАДЕМИК ДРАМА ТЕАТРИДА — 5/VIII да **Бой ила хизматчи.**

Тошкент давлат университети ректорати, партия ва касаба союз ташкилотлари, рус филологияси факультети коллективи таржима назарияси кафедраси доценти Н. Комиловга опаси

Хурсандой КОМИЛОВАнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

Орган ЦК Компартии Узбекистана, Верховного Совета и Совета Министров Узбекской ССР

Редакция адреси: 700000, ГСП, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.

Хатлар ва оммавий ишлар бўлими телефонлари — 33-21-43, 32-54-16, 32-53-20, 32-53-21, 33-11-49, 32-54-06.

Р. — 08905. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Б. — 180. ИНДЕКС 64583. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12